

**rijksuniversiteit
groningen**

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

Representatief burgerinitiatief

**Een kwalitatief onderzoek naar representativiteit bij
burgerinitiatieven in de provincie Overijssel**

Naam: Floran de Witte

Studentnummer: s3511790

Masterroute: Politiek, Maatschappij & Beleid

Begeleider: C.W.A.M. Aarts

Referent: A. Flache

Datum: 20 februari 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Relevantie van het onderzoek	7
Sociologische relevantie	7
Maatschappelijke relevantie	8
Wetenschappelijke relevantie	9
Theoretisch kader	10
Politieke participatie	10
Participeren voor legitimiteit	11
De dubbele betekenis van representativiteit	12
Nepparlement?	13
Participatieve ongelijkheid	14
Concluderend	15
Methoden	17
Participantenwerving	17
Ethiek	19
Diepte-interview	20
Vragenlijst	21
Analyse van de data	21
Resultaten	23
Politieke participatie	23
Vertrouwen en afhaken	26
Burgerinitiatieven	28
Representativiteit	30
Conclusie	35
Politieke participatie	35
Vertrouwen en afhaken	35
Burgerinitiatieven	36
Representativiteit	36
Positie in het bestuurlijk proces	36
Discussie	38
Reflectie	38
Aanbevelingen	39
Vervolgonderzoek	40

Literatuurlijst	42
Bijlagen.....	45
Bijlage 1: Interviewschema.....	45
Bijlage 2: Codeboek.....	48

Inleiding

In de komende jaren zullen belangrijke beleidsvraagstukken gaan spelen waar inwoners van de provincie Overijssel hoe dan ook mee te maken zullen krijgen. Ten eerste is er een groot woningtekort in Nederland (Kraniotis, 2021). Er zal dus meer gebouwd moeten worden waardoor het landschap en de plaatsen in Overijssel ook zullen veranderen. Deze woningbouwopgave is beduidend minder dan in andere provincies maar ook in Overijssel is het bouwen van woningen nodig (RTV Oost, 2022). Ten tweede is er sprake van een stikstofprobleem in Nederland en in de provincie Overijssel in het bijzonder (Megens, 2022). De provincie Overijssel bevat veel veehouderijen en daardoor is de stikstofopgave in de provincie groot. Deze stikstofproblematiek heeft ook gevolgen voor de woningbouw. Door een te hoge stikstofuitstoot komt de bouw van woningen moeilijk van de grond (Kraniotis, 2021). Ten derde is er de opgave van de energietransitie. Er moet namelijk een omslag gemaakt worden van het gebruik van fossiele brandstoffen naar groenere energie. Dit betekent dat er naar alle waarschijnlijkheid meer wind- en zonne-energie opgewekt zal moeten worden, hetgeen zorgt voor een ingrijpende verandering van het doen en laten van de burgers en van het landschap. De bovengenoemde opgaven zijn slechts een aantal voorbeelden van zaken die in de komende jaren voor burgers zullen gaan spelen.

De provincie acht het van belang dat burgers mee worden genomen in het proces van besluitvorming omdat deze situaties direct betrekking hebben op het leven van burgers. Het inzetten op een interactief beleid vanuit de lokale overheden zoals van de provincie naar inwoners toe kan ervoor zorgen dat de legitimiteit van besluiten wordt verhoogd (De Graaf, 2007). Vanuit de lokale lagen van het openbaar bestuur zoals provincies en gemeentes zijn er verschillende initiatieven om burgers meer te betrekken bij de besluitvorming. In het coalitieakkoord van de provincie Overijssel wordt bijvoorbeeld het uitdaagrecht, ook wel *Right to Challenge* genoemd, gezien als een bestuurlijke vernieuwing waaraan de provincie dient bij te dragen (Provincie Overijssel, 2019). Dit recht houdt in dat burgers zelf bepaalde zaken overnemen die normaal door een gemeente of provincie geregeld worden. Denk hierbij aan het uitbaten van een multifunctioneel centrum, taken rondom groenvoorziening, het verduurzamen van een wijk of buurt of het maken van dorpsambitieplannen. De provincie ziet dus graag dat burgers betrokken worden bij het initiëren van plannen en bij de besluitvorming van plannen. ‘Overijssel doet mee!’ is het credo wat voor veel projecten gebruikt wordt.

Het idee dat burgers zelf meer actie ondernemen in een buurt of een wijk, inspraak vanuit burgers en de *Right to Challenge* zijn voorbeelden om de participatie van burgers te vergroten. Echter, het lijkt onhaalbaar om een directe vorm van democratie toe te passen, waardoor de vorm van vertegenwoordiging in onze democratie belangrijk wordt geacht. Vandaar dat er in de democratie vaak wordt gesproken over een representatieve democratie. Representativiteit houdt in dat er in een provinciaal bestuur of bij een plaatselijk belang/dorpsraad de leden een goede afspiegeling zijn van de doelgroep waarvoor het besluit zal gelden. Lokale overheden hopen door middel van inspraakavonden,

dorpsvergaderingen en het uitdaagrecht dat de representativiteit gewaarborgd wordt. Ondanks al deze inspraakmogelijkheden, komt het voor dat bepaalde groepen uit de samenleving zich onvoldoende vertegenwoordigd voelen. De lage representatie van vrouwen, lager opgeleiden en mensen met een migratieachtergrond zou zich kunnen vertalen in een beleid waar niet iedereen zich in kan vinden (Schakel & Van der Pas, 2021b).

Er zijn verschillende spelers in het lokale bestuur die te maken hebben met representativiteit en die in dit onderzoek centraal zullen staan. Een belangrijke speler in het proberen te vergroten van representativiteit in het lokale bestuur is een *boundary spanner*. Een *boundary spanner* is een persoon die werkt vanuit een organisatie en die in contact staat met een bepaalde groep mensen zodat diegene informatie kan uitwisselen tussen de organisatie en het netwerk van belanghebbenden (Van Meerkerk & Edelenbos, 2018). Vaak worden deze mensen ook wel procesbegeleiders genoemd. Zij begeleiden het proces tussen bestuurder en initiatief. Deze mensen zijn vaak belangrijk in het opzetten, coördineren en uitvoeren van lokale initiatieven en/of inspraakavonden (Tonkens & Duyvendak, 2015). Ten tweede zijn er ook de bestuurders van de provincie Overijssel. Zij zijn verantwoordelijk voor het maken van beleidsplannen, hebben stemrecht over bepaalde omgevingsplannen en zijn de volksvertegenwoordigers in de provincie. Zij bepalen mede het beleid waaraan ambtenaren en burgers dienen te voldoen. Ten derde zijn er burgers in de provincie Overijssel die actief zijn in het lokale verenigingsleven. Dit zijn mensen die lid zijn van een buurt/wijkraad of die een burgerinitiatief leiden. Ook deze mensen kunnen een belangrijke rol spelen in het al dan niet bereiken van representativiteit. Zij hebben veel contacten in de buurten en wijken en hebben een centrale plek in het netwerk van burgerinitiatieven.

Een belangrijke vraag is wat de wensen en gedachten zijn over representativiteit bij iedereen die betrokken is bij lokale initiatieven in de democratie. De lokale besturen experimenteren volop met nieuwe bestuursvormen (Jacquet, 2017). Ook bij nieuwe vormen van inspraak zoals het uitdaagrecht en de burgerfora blijkt dat het vooral de participatie-elite is die komt opdagen (Jacquet, 2017; Van der Meer, 2018b). De participatie-elite is veelal een homogene groep mensen die veel invloed uitoefenen omdat zij vaak en op verschillende manieren participeren (Becker, van Stokkom & Eikenaar, 2013). De bedoeling van deze nieuwe initiatieven is ook om de representativiteit te verbeteren. Nieuwe initiatieven voor inspraak leiden veelal tot meer ongelijkheid in participatie doordat een kleine groep zeer actieve niet-representatieve burgers nog meer zijn of haar stem laat horen (Fiorina, 1999). Het zorgt ervoor dat er alsmaar meer kanalen ontstaan waarop de participatie-elite zijn mening kan geven.

In deze studie wil ik onderzoeken wat de gedachten zijn van verschillende groepen in lokale democratie over representativiteit van burgerinitiatieven in de lokale democratie. Het lijkt zo te zijn dat nieuwe inspraakinitiatieven niet automatisch leiden tot meer diverse groep mensen. Het is belangrijk voor gelegitimeerd beleid dat er steun bestaat vanuit verschillende lagen van de samenleving. Hiervoor is het belangrijk om verschillende betrokkenen bij de lokale democratie te spreken. In hoeverre vinden zij het van belang dat er een gemêleerd gezelschap is? Welke ‘definitie’

van representativiteit hanteren zij en zien zij een representatieve groep mensen in burgerinitiatieven?

In het tweede deel van de onderzoeksvraag gaat het om de positie van de persoon in het bestuurlijke proces. De betrokkenen spelen allemaal een andere rol in bestuurlijke proces en dat kan van invloed zijn op hun opvattingen over representativiteit en het belang wat daaraan gehecht wordt. Zo zijn Statenleden gekozen volksvertegenwoordigers en zijn zij als Provinciale Staten hét representatieve bestuur van de provincie Overijssel. Met betrekking tot het vaststellen van een kieslijst speelt representativiteit ook een rol. Initiatiefnemers hebben daarentegen minder te maken met representativiteit omdat iedereen vrij is om een initiatief in te dienen, zonder dat representativiteit daarin een rol hoeft te spelen. Het is daarom interessant of opvattingen over representativiteit verband houden met de positie in het bestuurlijke proces. Iedereen heeft namelijk een andere positie waaruit diegene tegen begrippen aankijkt. Welke vorm van representativiteit vinden zij belangrijk vanuit hun positie? In deze studie probeer ik daar antwoorden op te krijgen. De probleemstelling van dit onderzoek is:

Wat zijn de opvattingen van betrokkenen bij de lokale democratie in de provincie Overijssel over representativiteit bij verschillende vormen van bestuurlijke vernieuwing, burgerinitiatieven en buurt/wijkraden in de lokale democratie. Houden deze opvattingen verband met de positie van de persoon in het bestuurlijke proces?

Relevantie van het onderzoek

Sociologische relevantie

Om de sociologische relevantie van deze studie te belichten, wordt ingegaan op drie belangrijke vraagstukken binnen de sociologie. De drie hoofdvragen die de sociologie vormgeven zijn het rationaliseringsvraagstuk, het cohesievraagstuk en het ongelijkheidsvraagstuk (Ultee et al., 2003). Het rationaliseringsvraagstuk gaat over de overgang van een traditionele naar een meer rationele samenleving. Het is veelal het doel van bestuurders om een bureaucratisch en efficiënt systeem te hanteren. De inspraak van burgers en het mede-eigenaarschap van burgers over de lokale politiek en/of andere instituten is iets wat lastig past in het bureaucratische en efficiënte systeem. Hierdoor kiezen bestuurders, mede ook door tijdgebrek, ervoor om minder aandacht te geven aan inspraak van burgers. De mensen die de lijntjes in de overheidsorganisatie goed kennen zullen blijven participeren maar deze werkwijze kan ervoor zorgen dat lager opgeleiden en mensen met een migratieachtergrond moeilijker in contact komen met de lokale democratie. Het bureaucratische systeem bij een provincie is namelijk volledig opgebouwd uit regels en wetten waardoor je als burger veel verstand moet hebben van juridische- en bestuurszaken. Een lage representativiteit van mensen zou kunnen leiden tot afhakers en dat is problematisch.

Representativiteit heeft in zekere zin ook te maken met ongelijkheid. Het ongelijkheidsvraagstuk gaat over hoe de zaken verdeeld worden in het land. Dit gaat om zaken als geld, macht, kennis maar ook rechten en plichten. Het is zo dat in de lokale politiek maar ook bij inspraakavonden er een bepaalde groep mensen is die achtergesteld wordt bij inspraak. Dit zijn mensen met minder tijd, geld, status en andere middelen. Het ongelijkheidsvraagstuk ligt dus aan de basis van het te behandelen probleem.

Tot slot is er het cohesieprobleem in de sociologie. Het cohesieprobleem is de mate van samenhang in een samenleving. Het gaat over hoe mensen met elkaar omgaan en hoe er samengeleefd wordt. Als er een deel van de mensen het gevoel krijgt dat hun belangen niet in voldoende mate worden gehoord of dat zij het gevoel hebben dat zij er niet bij horen, kan dat leiden tot een samenleving waarin de cohesie afneemt. De afnemende cohesie in een samenleving kan als problematisch worden beschouwd voor de legitimiteit van beleid.

Kortom, de sociologische relevantie van dit onderzoek heeft ten eerste te maken met het rationaliseringsvraagstuk. Bij rationalisering gaat het vooral over efficiënt besturen en de bureaucratische regelgeving. Het blijkt dat inspraak vanuit burgers vaak vastloopt op bureaucratische regeltjes waardoor veel vaker alleen mensen die dit proces snappen participeren in de democratie. Dat tast de representativiteit aan. Ten tweede heeft dit onderzoek te maken met het ongelijkheidsvraagstuk. Het ongelijkheidsvraagstuk behelst onder andere de verdeling van kennis en macht. Dit onderzoek gaat over in hoeverre participatie en inspraak verdeeld is bij burgerinitiatieven. Het ongelijkheidsvraagstuk hangt dus zeker samen met dit onderzoek. Ten derde is er het cohesievraagstuk. Het cohesievraagstuk omhelst de mate van samenhang in een buurt/dorp/wijk. In dit

onderzoek gaat het over representativiteit bij burgerinitiatieven. Bij initiatieven waar er weinig representativiteit is, is het waarschijnlijker dat de cohesie minder aanwezig. Ook is het zo dat initiatieven die vanuit een buurt of wijk komen die meer cohesie heeft, dat deze initiatieven vaak op meer steun kunnen rekenen. Ook dit onderzoek past uitstekend in het sociologische cohesievraagstuk.

Maatschappelijke relevantie

Naast het feit dat deze studie op sociologisch vlak van belang is, zijn er ook maatschappelijke aspecten waardoor het onderzoek als relevant kan worden beschouwd. Zoals ik eerder al beschreef, dienen er bij het Rijk, provincies en gemeentes veel grote en complexe problemen aan die opgelost zullen moeten worden. Denk hierbij aan de woningbouw, het stikstofprobleem en de energietransitie. Voor het aanpakken van deze problemen is het belangrijk dat belanghebbenden een stem hebben in het oplossen van de problemen. Vaak blijkt het lastiger om een goede representatie van de burgers te krijgen. Deze kwalitatieve studie kan bijdragen aan kennis over het nut en het belang wat er door betrokkenen aan representativiteit wordt gegeven en hoe verschillende betrokkenen representativiteit invullen en of die invulling overeenkomstig is. Dit onderzoek zal bijdragen aan kennis over inspraak van burgers, hoe bestuurders en *boundary spanners* omgaan met burgerinitiatieven en in hoeverre zij burgers mee willen nemen in het bestuurlijk proces. Als de gedachten en wensen ver uit elkaar liggen, dan is het lastiger om beleid te maken dat voor alle burgers begrijpelijk en acceptabel is. Het unieke aan dit onderzoek is bovendien dat de positie van de *boundary spanner* een grote rol speelt. Het is goed om te weten of deze personen juist een positieve of een negatieve rol spelen met betrekking tot representativiteit in de lokale democratie.

Verder is het afnemende vertrouwen in de overheid een punt van zorg (Visser, 2021). Er zijn mensen die het vertrouwen in de overheid en de daarbij horende instanties kwijtraken. De Provinciale Statenverkiezingen hebben al jaren te maken met een lage opkomst (Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 2019; NOS, 2021). Van oudsher zijn de Tweede Kamerverkiezingen en de gemeenteraadsverkiezingen populairder bij burgers dan de Provinciale Statenverkiezingen. Dit heeft mede te maken met de kennis over wat de provincie precies voor functie heeft. De provincie heeft taken en bevoegdheden voor ruimtelijke ordening, milieuvergunningen, rijkswegen en natuurbeheer. In dit onderzoek zullen betrokkenen bij de democratie in Overijssel ook bevraagd worden over het vertrouwen in de overheidsorganen en of mensen ook afhaken bij de democratie. Dit onderzoek kan inzichten geven in hoe mensen naar de provincie kijken en hoe zij de communicatie en het beleid ervaren. Het is van belang dat het de provincie informatie van verschillende burgers krijgt om gedragen beleid te kunnen uitvoeren. Dit onderzoek kan een aanzet daartoe zijn. Met de komende Provinciale Statenverkiezingen in aantocht kan dit onderzoek ook inzicht geven in redenen dat mensen niet participeren, waarop de provincie vervolgens beleid kan voeren.

Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek heeft eveneens een wetenschappelijke waarde. In dit onderzoek wordt gepoogd om de opvattingen en gedachten van mensen die een rol spelen bij de lokale democratie te verkrijgen en te analyseren. Representativiteit is de afgelopen jaren een belangrijk thema in alle lagen van het openbaar bestuur. Er zijn alsmear meer lokale initiatieven en buurt- en wijkraden waar burgers het heft in eigen hand nemen en er komen alsmear meer manieren om als burger inspraak te krijgen in het lokale bestuur. Ik hoop met dit onderzoek te laten zien hoe mensen die dichtbij deze initiatieven in de provincie Overijssel aankijken tegen deze burgerinitiatieven en welk belang zij hechten aan representativiteit. Tonkens et al. (2015) heeft eveneens representativiteit bevraagd bij mensen rondom burgerinitiatieven en buurt/wijkraden. Ik zou graag verder het verschil uitdiepen tussen de descriptieve en substantieve vertegenwoordiging. Dat verschil wordt in het boek van Pitkin (1967) beschreven en dat is een belangrijk punt bij representativiteit. Verder denk ik dat een kwalitatieve studie over dit onderwerp veel wetenschappelijk interessante informatie kan opleveren. Wat dit onderzoek uniek maakt is de rol van die *boundary spanner* die ik in deze studie naar voren laat komen. De *boundary spanner* is een begrip wat in meerdere onderzoeken is toegelicht en onderzocht. In deze studie wordt de relatie tussen representativiteit en de *boundary spanner* uitgelicht. Het is interessant om de gedachten en wensen zijn van deze personen over representativiteit en aanverwante thema's te bevragen. In deze studie wordt eveneens de rol van de *boundary spanner* in het proces van burgerinitiatieven ontleed. Dit kan interessante resultaten opleveren over de rol van hen in het proces rondom burgerinitiatieven.

Verder ontleedt dit onderzoek het begrip representativiteit en behandelt het beide definities van dit begrip. In deze studie worden betrokkenen gevraagd naar hun gedachten over het begrip representativiteit en welke definitie zij hanteren. Het is interessant en relevant om dit te vragen omdat dit inzicht geeft in hoe verschillende betrokkenen naar het begrip kijken. In het theoretisch kader zal ik beide definities van representativiteit toelichten en in de resultaten van het onderzoek zal blijken welke definitie betrokkenen hanteren.

Theoretisch kader

Politieke participatie

De provincie Overijssel zet in haar beleid in op de participatie van burgers in de provincie. Politieke participatie is het actief meedoen van burgers met als bedoeling om het overheidsbeleid te veranderen of om zelf beleid te initiëren (Hague, Harrop & McCormick, 2019; Woerdman, 2013). Politieke participatie is van belang voor het voortbestaan de democratische besluitvorming. In een democratie moeten mensen participeren zodat het democratische systeem levend en in balans blijft. Volgens de systeemgerichte participatietheorieën is het noodzakelijk dat er een balans wordt gevonden in de mate van politieke participatie (Woerdman, 2013). Dit betekent dat burgers niet te veel maar ook niet te weinig politiek participeren. Door allerlei bestuurlijke initiatieven te promoten, geeft de provincie Overijssel aan dat burgers meer van zich moeten laten horen. De provincie Overijssel geeft aan dat zij nieuwe initiatieven van participatie promoten en dat zij inspraak van burgers zo veel mogelijk wil bevorderen.

Toch zijn er ook aanmerkingen op het idee dat zoveel mogelijk participatie alleen maar goeds brengt. Joseph Schumpeter (1976) bepleit een minimalistisch model van politieke participatie van burgers. Hij achtte burgers niet in staat om een goed afgewogen keuze te maken voor beleidsvoorstellen. De participatie moet volgens hem dus tot een minimum beperkt worden. Het belangrijkste dat de burgers zouden moeten doen is een bestuur verkiezen en hen vervolgens uitvoering laten doen voor het beleid. De burger dient enkel de personen te kiezen die het beleid mogen gaan vormgeven. Representativiteit is dus vooral van belang bij democratische verkiezingen.

Almond en Verba (1965) geven aan dat het van belang is voor een sterke democratie om een politieke cultuur te creëren waarin burgers geïnformeerd zijn en actief willen meedoen in de maatschappij. Een cultuur waarin mensen ongeïnformeerd zijn en niet willen bijdragen zorgt voor een zwakke democratie waarin de elite te veel de overhand zou kunnen krijgen. Het is hierbij vooral van belang dat burgers zich niet tegen het systeem keren. Dat moet te allen tijde voorkomen worden om het democratische systeem in stand te houden. Belangrijk is om ervoor te zorgen dat verschillende soorten mensen actief zijn in de lokale politiek. Het blijkt namelijk dat nieuwe initiatieven zoals het uitdaagrecht, burgertoppen en andere buurt/wijkinitiatieven enkel ertoe leidt dat de actieve burgers nog meer meedoen (Jacquet, 2017). De meeste vormen van politieke participatie vereisen namelijk veel tijd en kennis (Verba et al., 1995). Stemmen is relatief eenvoudig maar andere vormen van participatie als het contact opnemen met een raadslid of zelf beleid initiëren is voor veel mensen lastig en vereist veel van hun tijd. Dit resulteert in het feit dat mensen met een hoger opleidingsniveau en mensen met een hoger inkomen in veel hogere mate participeren aangezien zij beter in staat zijn om deze vormen van politieke participatie uit te voeren (Schlozman et al., 2018). De meningen van burgers met een hogere sociaaleconomische status worden momenteel dan ook vaker meegenomen bij het vormen van beleid (Verba et al., 1995). Ook zijn autochtone burgers oververtegenwoordigd in de politieke participatie.

Al met al blijkt dat het feit dat bepaalde burgers inactief zijn, in principe geen probleem hoeft te zijn voor het vormen van gedragen beleid vanuit de maatschappij. Het streven naar een samenleving waarin iedereen meedoet lijkt onhaalbaar. Het belangrijkste is uiteindelijk dat het verschil in opvattingen tussen de mensen die wél politiek actief zijn en de mensen die níet politiek actief zijn, niet te groot is (Verba, 1996). Als de reden is dat mensen hun tijd liever op een andere manier besteden maar wel achter het beleid staan, dan hoeft er geen probleem te zijn. Als de reden is dat mensen niet genoeg tijd, geld en kennis hebben om te participeren en daardoor afhaken, dan is dat wel een probleem (Verba, 1996). Ik probeer in dit onderzoek te analyseren hoe mensen die betrokken zijn bij de lokale democratie hierover denken. Het is belangrijk om te weten wat hun gedachten zijn over in hoeverre zij in verbinding staan met hun achterban.

Participeren voor legitimiteit

Toegankelijke en gelijke politieke participatie moet voorkomen dat mensen afhaken. Ongelijkheid in politieke participatie kan leiden tot een afbreuk van de legitimiteit van beleid (Van der Meer & Dekker, 2011). Legitimiteit van beleid is dat burgers de politieke instituten en hun macht accepteren om bepaald beleid te maken en geloven in de zuiverheid van die instituten (Hague, Harrop & McCormick, 2019). Een belangrijke factor voor legitimiteit van besluiten is het vertrouwen in het lokale bestuur (Woerdman, 2013). Het blijkt dat dat vertrouwen in de lokale democratie in de afgelopen jaren is afgenomen (Harmsen, 2022a). In Overijssel blijkt ongeveer veertig procent van de inwoners weinig tot zeer weinig vertrouwen te hebben in de lokale politiek. Voor de legitimiteit van de lokale democratie is dat vrij zorgwekkend.

Een belangrijk punt wat uit het lokaal kiezersonderzoek (2016) naar voren komt is dat er veel belang wordt gehecht aan gelijke behandeling als het gaat om de steun voor een legitiem bestuur (Van der Meer, 2016b). Voor een legitiem bestuur is het dus niet van belang dat iedereen meedoet, maar dat alle inwoners het gevoel krijgen dat hun belangen vertegenwoordigd worden in het bestuur (Van der Meer & Dekker, 2011). De vraag is of dat gebeurt met de huidige initiatieven die in de provincie Overijssel voorliggen. Vaak is het zo dat lager opgeleiden, mensen met een migratieachtergrond en jongeren veel minder actief zijn bij initiatieven in de lokale democratie. Dit heeft te maken met de moeilijkheidsgraad die er bij veel huidige initiatieven bestaat. Je moet verstand hebben van de politieke en juridische wegen en dat is vaak voor lager opgeleiden en mensen met een migratieachtergrond lastiger. Ook hebben bijvoorbeeld jongeren veel minder interesse in de lokale politiek waardoor zij ook minder politiek participeren. Hierdoor zijn de burgers met een hogere sociaaleconomische status oververtegenwoordigd in de lokale democratie waardoor het principe van gelijke behandeling minder goed wordt nageleefd.

Concluderend, kan er dus gesteld worden dat bij politieke participatie het dus niet enkel belangrijk is dát er geparticipeerd wordt, maar vooral dat iedereen zich vertegenwoordigd voelt. Bij

het initiëren van bepaalde participatie-initiatieven moet er dus nagedacht worden over de inhoud ervan. Een belangrijk onderdeel van politieke participatie is dus de representativiteit.

De dubbele betekenis van representativiteit

Een eenduidige definitie voor het begrip ‘representativiteit’ is lastig te vinden. Er zijn twee soorten representativiteit. Ten eerste wordt representativiteit gezien als term die gebruikt wordt bij het uitvoeren van onderzoek. Net als betrouwbaarheid en validiteit is ook representativiteit in bepaalde onderzoeken een belangrijk thema. Bij representativiteit in een steekproef gaat het erom in hoeverre de getrokken steekproef overeenkomt met de te onderzoeken populatie. Dit is van belang omdat je graag uitspraken wilt doen die gelden voor de gehele populatie die je op het oog hebt. Ten tweede speelt representativiteit een grote rol in de Nederlandse democratie. Onze democratie is een representatieve democratie. Dat betekent dat wij als burgers een bestuur kiezen die namens ons regeert en besluiten neemt (Woerdman, 2013). Het gekozen parlement wordt zodoende de volksvertegenwoordiging genoemd. Het bestuur vertegenwoordigt de belangen van het volk. Bij representativiteit in een democratie is er sprake van een dubbele betekenis.

In de Van Dale komt het spanningsveld bij het begrip ‘representatief’ naar voren. Als eerste toelichting in de *van Dale* van het woord representatief is vooral de representativiteit die we kennen vanuit de steekproef (Van Dale, z.d.). De getrokken personen moeten qua persoonskenmerken overeenkomen met de populatie waarover je uitspraken doet. Er moet een goede afspiegeling van een bevolking zijn in een volksvertegenwoordiging. Als je dit zou toepassen in een (lokaal) bestuur dan betekent dat dat het lokale bestuur qua persoonskenmerken zoals leeftijd, geslacht, achtergrond, opleidingsniveau en andere persoonskenmerken lijken op de bestuurders. Dit wordt ook wel descriptieve vertegenwoordiging genoemd. Descriptieve vertegenwoordiging houdt in dat gekozenen bestuurders lijken op hun achterban op basis van geslacht, leeftijd, achtergrond en andersoortige persoonskenmerken (Tonkens et al., 2015).

In de tweede betekenis in de Van Dale wordt representatief omschreven als iemand die in staat is om iets te vertegenwoordigen (Van Dale, z.d.). In dit geval wordt representatief gezien als een geschikt gezicht voor een vereniging of een gekozen bestuur. Dat betekent dat een representatief persoon dezelfde belangen, wensen, ideeën en gedachten heeft als de organisatie waar hij voor staat. Als dit toegepast zou worden in een (lokaal) bestuur dan betekent dus dat een gekozen bestuurder qua opvattingen, ideeën en visie overeenkomstig is met zijn of haar achterban. Dit verschijnsel wordt ook wel substantieve vertegenwoordiging genoemd. Hierbij gaat het erom dat een vertegenwoordigend bestuur zou handelen zoals de kiezer dat zou willen. Persoonseigenschappen van de vertegenwoordiger spelen daarbij dan geen rol maar belangrijk is of de persoon handelt in belang van de kiezer (Van der Hout et al., 2007; Pitkin, 1967).

Kortom, het is duidelijk geworden dat er op verschillende manieren kan worden gekeken naar het begrip representativiteit. Vooral het verschil tussen descriptieve en substantieve

vertegenwoordiging is in deze paragraaf duidelijk geworden. In dit onderzoek zal ik beide soorten vertegenwoordiging bevragen en analyseren.

Nepparlement?

In het boek *Nepparlement* (2017) pleiten auteurs Hakhverdian en Schakel voor meer descriptieve vertegenwoordiging in de (lokale) volksvertegenwoordiging. Zij breken een lans voor het hokjesdenken waarin burgers van verschillende achtergronden uit de samenleving tezamen komen om het volk te vertegenwoordigen. Kiezen op basis van persoonskenmerken als opleidingsniveau, geslacht, achtergrond, leeftijd en leefomgeving moet ervoor zorgen dat de representativiteit van burgers in de (lokale) volksvertegenwoordiging wordt verbeterd. Er leeft dus bij mensen het probleem dat bepaalde groepen in de samenleving in de volksvertegenwoordiging niet gerepresenteerd worden. Over het algemeen is het ook zo dat zeker bij verkiezingen er geen sprake is van een optimale descriptieve vertegenwoordiging van alle burgers (Verba et al., 1995). Er is bovendien een duidelijk verband tussen de hoogte van het inkomen en de mate van politieke participatie. Hoe meer je verdient, hoe meer je politiek participeert. Bovendien is het verschil nog groter bij het uitvoeren van een bestuurlijke taak of het initiëren van een buurtinitiatief (Verba et al., 1995).

Hakhverdian en Schakel (2017) hameren flink op het idee dat de volksvertegenwoordiging een goede afspiegeling moet zijn van het land. Ook Schakel en Van der Pas (2021a) beweren dat persoonskenmerken van invloed zijn op keuzes die je maakt, op thema's die jij belangrijk vindt en op wat voor ideeën je hebt. Zo blijkt dat vrouwen met een niet-Westerse migratieachtergrond beter issues kunnen behandelen die hen aangaan dan mannen met een Westerse achtergrond (Mügge et al., 2019). Ook worden de wensen van lager opgeleiden in veel mindere mate doorgevoerd in beleid dan bij hoger opgeleiden, zeker op lokaal niveau (Schakel & Van der Pas, 2021a). Beleid kan vervolgens beter afgestemd zijn op de hoger opgeleide als gevolg van de matige afspiegeling. Vooral bij sociaaleconomische en culturele thema's is het zo dat de achtergrond van een volksvertegenwoordiger een belangrijke rol speelt bij opvattingen en stemgedrag (Hakhverdian & Schakel, 2017). Hierdoor kan het voorkomen dat een hoger opgeleide minder goede beslissingen kan nemen die voor een lager opgeleide zou moeten gelden. Bovendien blijkt uit Zweeds onderzoek dat het mogelijk is om geschikte mensen te vinden voor een functie in een (lokaal) bestuur vanuit de gehele bevolking (Dal Bó et al., 2017; Van der Meer, 2018a). Het onderzoek van Dal Bó laat zien dat competente politici en bestuurders vanuit alle lagen van de bevolking kunnen komen. Het is vooral van belang dat de benaderingswijze en de manier van werken vaker geschikt is voor een bepaalde laag van de bevolking. Ook zou er meer moeten ingezet worden op de talenten en vaardigheden van het individu zelf. Die talenten en vaardigheden zijn er namelijk in alle lagen van de bevolking. Geschikte mensen en een goede afspiegeling uit alle lagen van de bevolking kan dus hand in hand gaan.

Uit het lokale kiezersonderzoek van 2016 blijkt dat burgers weinig vertrouwen hebben in de descriptieve vertegenwoordiging van de lokale democratie. Die descriptieve vertegenwoordiging is in

de lokale democratie ook ondermaats. Bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen waren de personen op de lijsten veelal wit en man (NOS, 2022). Bovendien blijkt dat men de descriptieve vertegenwoordiging in de lokale democratie niet zo belangrijk vindt (Van der Meer, 2016b). Aan thema's zoals transparantie en gelijkheid in het openbaar bestuur wordt meer waarde gehecht.

Al met al wordt in deze paragraaf duidelijk gemaakt dat descriptieve vertegenwoordiging belangrijk kan zijn om beleid te kunnen maken wat rekening houdt met verschillende soorten mensen. Het is ook duidelijk geworden dat in lokale besturen op allerlei verschillende niveaus het ontbreekt aan descriptieve vertegenwoordiging.

Participatieve ongelijkheid

In veel discussies over representativiteit zijn het vaak dezelfde conclusies die er worden getrokken: te weinig lager opgeleiden, te weinig vrouwen, te weinig mensen met een (niet-Westerse) migratieachtergrond en te weinig mensen uit de provincie. Ook bij de schrijvers van het boek *Nepparlement* wordt de nadruk daarop gelegd. De roep op descriptieve vertegenwoordiging klinkt steeds luider. Toen de maatschappij nog sterk verzuild was, was de identiteit van een burger veel meer verbonden aan zijn of haar achtergrond. In de verzuiling hoorde een bepaalde krant, voetbalclub, religie en omroep bij een bepaalde burger. In *Trouw* (2015) betoogt Ger Groot dat de roep om representativiteit de democratie zou kunnen schaden omdat de persoonskenmerken van iemand niet altijd te maken heeft met zijn/haar opvatting. Een afspiegeling van het volk is op basis van de huidige manier van inrichten van de democratie niet denkbaar. Door de nadruk te leggen op descriptieve vertegenwoordiging reduceer je een persoon tot zijn of haar persoonskenmerken in plaats van zijn of haar voorkeuren. Er hoeft namelijk geen verband te zijn tussen iemands eigenschappen en zijn of haar opvattingen. Bovendien zou iemand die qua persoonskenmerken niet lijkt op een burger wel in staat zijn om de belangen van diegene te behartigen (Verba et al., 1995). Bovendien stelt Van der Meer (2016a) dat het zelfs al zou er een ideale vorm van descriptieve vertegenwoordiging bereikt worden, dan leidt dat nog niet tot een totale overeenstemming van beleidsopvattingen. Mensen zijn namelijk niet altijd te linken aan een bepaalde beleidsopvatting. Ze zijn meer dan alleen laagopgeleid, vrouw of een persoon met een migratieachtergrond.

In de lokale democratie blijkt bovendien het idee van representativiteit minder een rol te spelen. De opvattingen van meer actieve burgers en minder actieve burgers blijken vaak minder uit elkaar te liggen dan vooraf gedacht (Bakker, Denters & Klok, 2011). Door dit gegeven is het minder belangrijk dat er descriptieve vertegenwoordiging is maar is de substantieve vertegenwoordiging veel meer van belang. Bij de substantieve vertegenwoordiging gaat het vooral om of de opvattingen van een vertegenwoordiger overeenkomen met de doelgroep waarvoor een eventueel besluit zou gelden. Hierbij gaat het louter om de opvattingen van de personen en niet om de achtergrondkenmerken. De substantieve vertegenwoordiging is ten opzichte van de descriptieve vertegenwoordiging een ingewikkelder maar wel belangrijker doel om na streven in de democratie. Uiteindelijk is het meest

van belang bij een burgerinitiatief, een burgerraad of een ander onderdeel van de lokale democratie dat er beslissingen vallen die tot tevredenheid stemmen bij burgers. Dan is het meest van belang dat de mensen die veel invloed uitoefenen op het beleid, qua beleidsopvattingen er hetzelfde over denken als jij.

Bij het uitdaagrecht en bij buurt/wijkinitiatieven speelt er nog een ander belangrijk probleem, namelijk de geringe verantwoording van actieve burgers. Gekozen vertegenwoordigers hebben een verantwoording naar hun kiezer. Zij moeten rekening houden met alle burgers waarvoor zij bestuurlijk actief zijn en bij een volgende verkiezing wordt hun positie geëvalueerd middels verkiezingen. Bij buurtraden en andere buurtinitiatieven speelt die verantwoording geen rol. Mensen die deze initiatieven opzetten en beheren hoeven aan niemand verantwoording af te leggen en zouden hun eigenbelang kunnen laten prevaleren boven het algemeen belang (Verba et al., 1995). Het gekozen bestuurlijke orgaan zou uiteraard hierop moeten toezien alleen door bezuinigingen en de toenemende werkdruk leidt ertoe dat dit toezicht van onvoldoende kwaliteit kan zijn (Harmsen, 2022b). Hierdoor ligt de weg open voor mondige burgers die zelf iets gedaan willen krijgen. Representativiteit is dus bij dit soort initiatieven enorm belangrijk om situaties waarin het eigenbelang prevaleert te voorkomen. Tegelijkertijd is het zo dat de vrijheid om politiek te participeren ook een groot goed is. Het zou onwenselijk zijn om lokale besturen of beleidsbepalers te laten bepalen met wie zijn gaan praten als er een burgerinitiatief wordt ingediend. Dit zijn zaken die in dit onderzoek ook belangrijk zijn.

In deze paragraaf wordt het belang van substantieve vertegenwoordiging juist belicht en dat daarop ingezet zou moeten worden bij burgerinitiatieven. De persoonskenmerken van een individu zijn niet altijd leidend voor bepaalde opvattingen die een individu heeft. Daarom zou substantieve vertegenwoordiging een belangrijk doel zijn om na te streven, misschien wel belangrijker dan de descriptieve vertegenwoordiging. De substantieve vertegenwoordiging is daarbij wel veel lastiger te bepalen. De vraag blijft wanneer is iemand substantief vertegenwoordigd en is dat überhaupt wel te bepalen.

Concluderend

Uit het literatuuronderzoek komen een aantal belangrijke dingen naar voren. Ten eerste is het belangrijk dat de opvattingen tussen de mensen die actief politiek participeren en de mensen die dat niet doen, niet te groot mag zijn. Dat zou namelijk de legitimiteit aantasten van besluiten die genomen worden. Mensen moeten het gevoel krijgen dat hun belangen worden behartigd. Ten tweede is duidelijk geworden dat representativiteit een dubbele betekenis heeft waarover geen overeenstemming bestaat binnen de literatuur. Descriptieve vertegenwoordiging is volgens onderzoekers belangrijk om aan alle groepen in de samenleving een stem te geven terwijl anderen beweren dat substantieve vertegenwoordiging hetgeen is wat nagestreefd dient te worden. In de lokale democratie is het met descriptieve vertegenwoordiging minder goed gesteld, komt in deze literatuurstudie naar voren. Burgers hebben eveneens weinig vertrouwen in de descriptieve vertegenwoordiging en dat lage

vertrouwen is goed te begrijpen. Bovendien wordt er ook weinig waarde aan gehecht en worden principes als transparantie en gelijkheid als belangrijker beschouwd. Toch is representativiteit ook bij lokale initiatieven erg belangrijk. Slechte representativiteit is een onderdeel van politieke ongelijkheid leidt tot een kans op ‘afhaken’ van mensen en zorgt voor afbreuk aan legitimiteit van besluiten (De Voogd & Cuperus, 2021).

Bij de substantieve vertegenwoordiging gaat het vooral om de overeenkomstigheid tussen de gekozenen/voortrekkers en de achterban die zij bedienen. Vanuit het literatuuronderzoek blijkt dat het representeren van een achterban niet per se hoeft te gaan over dat iemand qua persoonskenmerken op de achterban lijkt. Dat lijkt ook een onhaalbaar doel vanwege de verscheidenheid aan mensen. Substantieve vertegenwoordiging is een meer haalbaar doel om representativiteit te bereiken. In de literatuur komt ook naar voren dat de persoonskenmerken van een persoon niet per definitie in lijn zijn met zijn of haar opvattingen. Dat betekent dat streven naar een substantieve vertegenwoordiging uiteindelijk meer oplevert dan het streven naar descriptieve vertegenwoordiging. Daarentegen is het zo dat de substantieve vertegenwoordiging veel lastiger te bepalen is.

Methoden

In de methode paragraaf staat beschreven hoe dit onderzoek tot uitvoer is gebracht. Dit onderzoek is een beschrijvend exploratief onderzoek. Eerst zal ik toelichten hoe de participantenwerving is gegaan. Vervolgens zal ik de ethiek die in dit onderzoek van belang is uitleggen. Daarna komt naar voren op wat manier de dataverzameling is gegaan en hoe de vragenlijst is opgesteld. Tot slot zal ik iets uitleggen over de analysemethode van de data.

Participantenwerving

Belangrijk bij het verzamelen van de data is om te definiëren wat de studiepopulatie in het onderzoek is (Hennink et al., 2020). In dit onderzoek omvat de studiepopulatie betrokkenen bij verschillende vormen van de lokale democratie in de provincie Overijssel. Denk hierbij aan burgerinitiatieven, burgerraden, buurt- en wijkraden, coöperaties en de *Right to Challenge*.

Het is belangrijk om diversiteit aan te brengen bij de deelnemers van het onderzoek (Hennink et al., 2020). Aangezien ik onderzoek heb gedaan naar mensen die betrokken zijn bij de lokale democratie heb ik ervoor gekozen om een verscheidene groep mensen te interviewen. Dit zijn Statenleden, voortrekkers van een buurt/wijkinitiatief en *boundary spanners*. In dit onderzoek is er met drie groepen betrokkenen gesproken. Ten eerste zijn dat Statenleden van de provincie Overijssel. Voor deze groep betrokkenen is gekozen omdat zij als gekozen volksvertegenwoordigers veel te maken hebben met burgerinitiatieven en andere vormen van inspraak vanuit de provincie Overijssel. Hierdoor beschikken zij over ervaringen en kennis die van belang kunnen zijn voor dit onderzoek. Bovendien is deze scriptie mede in opdracht van de provincie Overijssel uitgevoerd, waardoor Statenleden logische gesprekspartners leken. Ten tweede is er gesproken met *boundary spanners*, omdat deze functie belangrijk zou kunnen zijn in het bereiken van de representativiteit in de lokale democratie. Zij zijn zeer veel betrokken bij burgerinitiatieven en andere vormen van inspraak en daardoor een rijke bron van data over dit onderwerp. Tot slot is er gesproken met personen die veel betrokken zijn bij een initiatief in de provincie Overijssel. Zij kijken door de bril van een actieve burger naar de onderwerpen en zijn daardoor ook interessant. Door deze drie groepen worden de meest essentiële betrokkenen die bij een initiatief betrokken zijn, meegenomen.

Het begrip *boundary spanner* heeft mijns inziens toelichting omdat het ten opzichte van de andere twee groepen minder duidelijk is wat het precies inhoudt. In de theorie kwam naar voren dat het een persoon is die als het ware tussen de betrokken partijen instaat. In dit geval is dat vaak tussen een initiatief en een gemeente/provincie. In deze studie zijn het concreet mensen die al dan niet in dienst zijn van een overheidsorganisatie en die meehelpen met initiatief om dat verder te brengen. Dit werk behelst het contact leggen tussen initiatief en provincie, werken aan draagvlak onder de inwoners en het helpen opzetten van bijvoorbeeld een informatieavond.

Bij het kiezen van de deelnemers van het onderzoek zijn er verschillende wervingsmogelijkheden (Hennink et al., 2020). Er zijn een aantal strategieën waar ik gebruik van heb

gemaakt. Ten eerste heb ik gebruik gemaakt van *gatekeepers*. Dit zijn personen die toegang hebben tot personen uit de studipopulatie. In dit geval was het mijn stagebegeleider van de provincie Overijssel die een groot netwerk heeft in Overijssel. Hierdoor kon ik toegang krijgen tot *boundary spanners* en initiatiefnemers. Ten tweede heb ik gebruik gemaakt van mijn formele en informele netwerken. Tijdens de stageperiode heb ik een aantal bijeenkomsten bijgewoond met personen die hun wortels hadden in de lokale democratie en die interessant zouden kunnen zijn voor dit onderzoek. Desalniettemin heeft het gebruik maken van deze tactieken wel een aantal nadelen. De afhankelijkheid van een *gatekeeper* kan zorgen voor een selectiebias. De *gatekeeper* zou wellicht bepaalde mensen uit kunnen kiezen die bepaalde opvattingen hebben wat kan leiden tot een gebrek aan diversiteit. In de discussieparagraaf zal ik verder terugkomen op de selectiebias in dit onderzoek. Ook zou het kunnen dat vanwege loyaliteit naar de *gatekeeper* toe een geïnterviewde een interview accepteert omdat diegene geen nee durft te zeggen. Vandaar dat het van belang is dat je in de correspondentie naar de geïnterviewde toe duidelijk maakt dat het een volledige eigen en vrije keuze moet zijn en dat anonimiteit gewaarborgd wordt en dat de persoon niet te herleiden zal zijn.

In dit onderzoek ben ik voor een aantal mensen afhankelijk geweest van *gatekeepers*. Vooral bij de *boundary spanners* en bij de burgers die betrokken zijn bij een burgerinitiatief/dorpsraad, heb ik via medewerkers van de provincie Overijssel waarmee ik kennis heb gemaakt tijdens mijn stageperiode contactgegevens gekregen en vervolgens deze mensen benaderd. Bij het benaderen van de *boundary spanners* en de initiatiefnemers heb ik geenszins het gevoel gehad dat zij zich verplicht voelden om mee te werken aan het onderzoek. Deze mensen waren allemaal erg enthousiast en zeer bereid om mee te werken aan het onderzoek. Ik heb ook bij elk interview duidelijk aangegeven dat zij hun toestemming altijd zouden mogen intrekken. De Statenleden heb ik overigens zelf benaderd, aangezien hun contactgegevens openbaar vindbaar zijn. Bij het benaderen van de Statenleden heb ik ervoor gekozen om het algemene mailadres van de verschillende fracties of de fractiemedewerker te gebruiken. Hier kreeg ik niet altijd reactie op. In dat geval heb ik ervoor gekozen om vooral diegene te benaderen die woordvoerder zijn van de kwaliteit van het openbaar bestuur in de fractie.

Eveneens is het bij kwalitatief onderzoek belangrijk om een keuze te maken hoeveel participanten er geïnterviewd zullen gaan worden om een compleet beeld te kunnen schetsen van het te onderzoeken thema. Elk extra persoon zou weer nieuwe en interessante informatie kunnen opleveren. Tegelijkertijd is het ook zaak om keuzes te maken met betrekking tot het aantal geïnterviewden. Saturatie is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Met saturatie wordt een moment bedoeld waarop elk extra deelnemer aan de studie niet meer informatie of inzichten geeft dan alle personen die al geïnterviewd zijn (Hennink et al., 2020). In het onderzoek ben je op zoek naar bepaalde informatie en inzichten die de onderzoeksvraag zouden kunnen beantwoorden. Op een gegeven moment kan er een situatie ontstaan waarop dingen zich gaan herhalen. Er zijn verschillende inzichten in de literatuur over op welk moment saturatie op zou gaan treden. Het komt er uiteindelijk op neer dat het afhangt van hoe het onderzoek ingericht wordt.

In dit onderzoek heb ik uiteindelijk dertien personen geïnterviewd: vijf Statenleden, vier *boundary spanners* en vier burgers die betrokken zijn bij een burgerinitiatief dan wel een (dorps)vereniging. Ik vind dat dit voldoende is omdat ik in gesprekken met de verschillende soorten mensen erachter ben gekomen dat ze veelal tegen dezelfde dingen aanlopen met betrekking tot representativiteit en aanverwante thema's.

Ethiek

Bij kwalitatief onderzoek is het van belang dat er ethisch wordt omgegaan met deelnemers van het onderzoek. Uiteraard moet er altijd sprake zijn van *informed consent*. Dit betekent dat deelnemers altijd van tevoren informatie krijgen over het onderzoek en dat zij vrijwillig kiezen om deel te nemen aan het onderzoek. Ik heb in dit onderzoek aan de participanten duidelijk uitgelegd wat het onderzoek inhield en wat hun rol in het onderzoek zou zijn. In dit onderzoek is er dus sprake van *informed consent*. Ten tweede mogen deelnemers te allen tijde ervoor kiezen om hun deelname aan het onderzoek in te trekken. Toelichting op die keuze is niet nodig. Ik heb aan het begin van elk interview uitgelegd dat deelnemers te allen tijde hun deelname aan het onderzoek mogen intrekken op elk gewenst moment. Dit is ook te zien in de vragenlijst in bijlage 1. Ook is het belangrijk dat onderzoekers geen onnodige schade aanbrengen bij de deelnemer (Hennink et al., 2020). Het is belangrijk om zeker bij gevoelige onderwerpen bewust te zijn dat er emoties los zouden kunnen komen en dat jouw rol als onderzoeker ook iets teweeg zou kunnen brengen. Hierop moet je reflecteren. Ik verwacht dat dit onderwerp niet in dermate gevoelige informatie heeft opgeleverd, dat dit in mijn onderzoek van toepassing is. In de gesprekken met de deelnemers heb ik geen hevige emoties gemerkt. De deelnemers voelden zich op hun gemak en de onderwerpen waarin mijns inziens geen onderwerpen waarin hevige emoties zouden kunnen ontstaan. Tot slot zijn in dit onderzoek anonimiteit en vertrouwelijkheid belangrijk. Dit betekent dat data uit het onderzoek altijd anoniem verwerkt worden. Concreet houdt dit in dat bij het transcriberen de naam van de participant wordt weggehaald, dat namen die genoemd worden, worden weggehaald zodat de resultaten uiteindelijk op geanonimiseerde data geanalyseerd worden. Ik heb bij de participanten aangegeven dat zij altijd in eigen transcript mogen inzien. Bij betrouwbaarheid gaat het erom dat je zorgvuldig met je data omgaat en dat er geen mogelijkheid bestaat om eventuele (gevoelige) uitkomsten te herleiden naar een deelnemer. Ook betekent dit dat de toegang tot opnames en transcripten van het onderzoek door een select gezelschap beluisterd mogen worden. In dit onderzoek heb ik in de transcripten namen van de participanten, namen van woonplaatsen, beroepen en/of andere gevoelige informatie niet genoemd.

In dit onderzoek heb ik bij het begin van de vragenlijst mijzelf geïntroduceerd en heb ik uitgelegd wat de ethische zaken zijn die van belang zijn bij dit onderzoek. Ik heb ze gewezen op hun rechten met betrekking tot toestemming en heb benadrukt dat ik aan de voorwaarden van anonimiteit en zorgvuldigheid zal houden. Ook heb ik de participanten gevraagd of zij toestemming verlenen voor

het maken van een opname en dat werd door niemand als probleem ervaren. In de vragenlijst in bijlage 1 staat beschreven wat ik de participanten heb verteld.

Diepte-interview

De data in dit onderzoek is verzameld door middel van diepte-interviews. Bij een diepte-interview is er sprake van een gesprek tussen de onderzoeker en een geïnterviewde waarin bepaalde onderwerpen worden uitgediept (Hennink et al., 2020). In dit onderzoek is een diepte-interview de beste manier om de data te verzamelen. Bij het onderwerp 'representativiteit' is het zinniger om de gedachten en wensen hierover te achterhalen dan een kwantitatief onderzoek hierover. Ik verwacht dat gemeenten, wijken en buurten over het algemeen tegen dezelfde problemen aanlopen met betrekking tot een gebrek aan representativiteit. Hierdoor denk ik dat het waardevoller is om met een aantal betrokkenen een diepte-interview te houden. Door dit te doen kom je achter de dynamieken die spelen bij buurtinitiatieven en andere vormen in de lokale democratie. De onderzoeksvraag die in deze studie is opgesteld verleent zich eveneens goed voor het uitvoeren van kwalitatief onderzoek.

Bij het uitvoeren van een diepte-interview is het belangrijk om te reflecteren op je eigen rol als onderzoeker. De manier waarop de onderzoeker zich in een diepte-interview opstelt is van invloed op hoe de geïnterviewde antwoordt. Twee begrippen zijn belangrijk met betrekking tot de rol van de onderzoeker in een diepte-interview, namelijk subjectiviteit en positionaliteit. Met subjectiviteit in een onderzoek worden de eigenschappen van een onderzoeker bedoeld die mede bepalen hoe het interview verloopt (Hennink et al., 2020). Denk hierbij aan de kleding die je draagt of de stem die je hebt. Dit zijn zaken die invloed hebben op het verloop van het interview en waarop gereflecteerd dient te worden. Tijdens het uitvoeren van het interview heb ik geprobeerd de subjectiviteit zo laag mogelijk te houden. Dit heb ik gedaan door veelal af te spreken in afgesloten ruimtes, mijzelf neutraal en netjes te kleden en zo open mogelijk het interview in te gaan.

Naast dat subjectiviteit belangrijk is in de reflectie als onderzoeker, wordt ook ingegaan op de positionaliteit gedurende het interview. Met positionaliteit wordt de band tussen de interviewer en de geïnterviewde bedoeld (Hennink et al., 2020). De relatie tussen de interviewer en de geïnterviewde kan van invloed zijn op het verloop van het interview. De manier waarop een geïnterviewde jou als onderzoeker ervaart is lastig te beïnvloeden maar het is van belang om bewust te zijn van die rol. De rol van de interviewer kan namelijk zorgen voor *interviewer bias*. Dit betekent dat resultaten vertekend kunnen worden door de rol van de interviewer in het onderzoek. Ook kan er een *respons bias* ontstaan. Dit betekent dat geïnterviewden bij gevoelige onderwerpen niet het achterste van hun tong laten zien. Ik verwacht dat in dit onderzoek er wel sprake kan zijn van *respons bias*. Het kan voor de geïnterviewde als een teleurstelling ervaren worden indien de mate van representativiteit als onvoldoende wordt ervaren binnen de politieke context. Er bestaat dan ook kans op sociaalwenselijke antwoorden. Ik heb tijdens het houden van de interviews geprobeerd om aandacht te houden voor mijn positionaliteit. Zo heb ik voorafgaand aan het interview mijzelf geïntroduceerd en uitgelegd wat het

onderzoek inhoudt. Ik heb het gevoel dat op een enkeling na ik wel een band kreeg met de geïnterviewde. Er was veelal sprake van een gemoedelijke sfeer en ik kreeg niet het gevoel dat participanten informatie achterhielden. Ze waren allemaal geïnteresseerd en bereid hun verhaal te vertellen, waarbij zij veel voorbeelden van bepaalde situaties gaven.

Vragenlijst

Voor het uitvoeren van een diepte-interview heb ik een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst diende als leidraad voor het semigestructureerde interview. Voor deze vragenlijst heb ik concepten gebruikt die in het theoretisch kader naar voren zijn gebracht. Uiteraard was het niet mogelijk om alle participanten dezelfde vragen te stellen omdat sommige vragen specifiek waren voor de functie van de participant. Ik heb de participant eerst gevraagd zich voor te stellen en hun functie te introduceren om ze op hun gemak te stellen. Vervolgens heb ik gevraagd naar hoe zij het afnemende vertrouwen van burgers in de politiek ervaren en of zij in hun functie merken dat burgers steeds meer afhaken bij de politiek. Daaropvolgend heb ik de participanten gevraagd wat hun ervaringen zijn met initiatieven en/of buurt/dorpsraden en ik heb daar een aantal vervolgvragen bij gesteld. Bij elke participant heb ik eveneens de vraag gesteld wat er in hun op kwam bij het woord representativiteit en daar vervolgens op doorgevraagd. Een ander belangrijk concept wat ik bevraagd heb, is de toegankelijkheid van initiatieven. Het is belangrijk om te weten of burgers zich makkelijk kunnen aansluiten bij een initiatief en over er genoeg aangedaan wordt om een verscheidende groep mensen te krijgen. Bovendien heb ik gevraagd hoe men de eigen rol ervaart en wat de rol van andere partijen is. Concreet heb ik bij een Statenlid heb ik gevraagd wat zijn/haar rol in het proces van een burgerinitiatief is en waarom hij/zij vindt dat zij die rol op die manier moet invullen. Tot slot heb ik gevraagd aan de participanten wat hun wensen zouden zijn met betrekking tot de inspraak van burgers. Ook heb ik ze gevraagd hoe de representativiteit daarin verbeterd zou kunnen worden.

Analyse van de data

De data die ik in dit onderzoek middels diepte-interviews heb verzameld, heb ik getranscribeerd. Dit betekent dat ik een opname heb gemaakt van alle gesprekken en dit heb uitgewerkt in gespreksverslagen. Deze transcripten zijn leidend in de resultatenparagraaf van dit onderzoek en worden in het programma *ATLAS.ti* van codes voorzien. Dit coderingsproces is van belang om patronen te herkennen in de data. Door te coderen kun je bepaalde thema's herkennen en daar een conclusie over trekken. Het codeboek is een hulpmiddel om de resultaten die uit de data voortvloeien beter te kunnen analyseren. Door het gebruik van codes kan er makkelijker een resultatensectie geschreven worden. Het codeboek staat in bijlage 2. De codes die in dit codeboek zijn opgesteld, zijn opgesteld aan de hand van concepten die ik de participanten bevraagd heb en concepten die participanten zelf benoemd hebben. Aan de hand van de vier thema's die hieronder verder behandeld worden, zijn de codes ingedeeld. De concepten die van belang zijn voor dit onderzoek en de concepten die veelal door de participanten wordt benoemd, zijn gecodeerd. Tijdens de interviews heb ik

geprobeerd om zoveel mogelijk concepten aan te halen die voor dit onderzoek van belang zijn. In het codeboek zijn de meeste codes ingedeeld per thema zodat het duidelijk is wat het belang is van deze code in het licht van dit specifieke onderzoek. Bovendien is er een omschrijving van de code gegeven en ook een quote gegeven zodat er een voorbeeld uit de data duidelijk naar voren komt. Dit zorgt voor duiding bij de codes.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een thematische analyse. Dit betekent dat er een aantal thema's zijn die ik in de interviews geprobeerd heb te behandelen, welke centraal staan in de resultatensectie. Door gebruik te maken van een thematische analyse, kun je bepaalde patronen herkennen. In dit onderzoek hoop ik door middel van de thematische analyse te kunnen zien of verschillende soorten betrokkenen bij de lokale democratie, dezelfde of juist verschillende gedachten en wensen hebben over representativiteit. Door gebruik te maken van een thematische analyse, kan ik verschillende soorten betrokkenen met elkaar vergelijken en het verschil of de overeenkomst aantonen. In de resultatensectie zal ik per thema de gedachten en wensen daarover toelichten.

De resultatensectie is opgedeeld in vier thema's die voortkomen uit het theoretisch kader. Het eerste thema is politieke participatie waarin de participanten gevraagd worden wat voor hun politieke participatie is en in hoeverre dat gestimuleerd zou moeten worden. Hiermee wordt duidelijk in hoeverre de participanten het belangrijk vinden dat mensen politiek participeren of dat ze meer over zouden moeten laten aan gekozen politici. Het tweede thema wat behandeld wordt is vertrouwen en afhaken. Het vertrouwen in overheidsorganisaties is dalende en het is belangrijk volgens de theorie dat mensen vertrouwen houden in overheidsorganisaties vanwege de legitimiteit van besluiten. Wanneer het vertrouwen te veel zou afnemen en mensen geen behoefte meer voelen om te participeren, kan dat in de politieke theorie leiden tot een verzwakte democratie.

Het derde thema waarop participanten bevraagd worden is hun ervaringen met burgerinitiatieven. In de hoofdvraag wordt representativiteit bij burgerinitiatieven benoemd. In de theorie komt naar voren dat er bij inspraak van burgers vaak een participatie-elite is die de wegen naar de Provinciale Staten goed kent. Daarom is het belangrijk om te vragen hoe de verschillende betrokkenen hiernaar kijken. Het vierde en laatste thema is het thema representativiteit. Dit is het belangrijkste thema en het centrale punt in deze studie. In het theoretische kader hanteer ik twee vormen van representativiteit en in de resultatensectie zal naar voren komen hoe de participanten tegen dit onderwerp aankijken.

De resultaten zijn gepresenteerd als een *narrative format*. Dat houdt in dat er sprake is van een verhaalvorm waarin er uitgeweid kan worden door middel van quotes, perspectieven van verschillende participanten en vergelijkingen met andere deelnemers aan het onderzoek.

Resultaten

In dit exploratieve onderzoek zijn dertien betrokkenen bij de lokale democratie in de provincie Overijssel bevestigd over wat hun wensen en gedachten zijn over representativiteit bij initiatieven vanuit burgers en buurt/wijkraden. Dit zijn Statenleden, *boundary spanners* en initiatiefnemers. In deze resultatensectie ga ik aan de hand van een thematische analyse de gedachten en wensen van de betrokkenen ontleden en analyseren.

In de resultatensectie zullen vier bovengenoemde thema's aan bod komen: politieke participatie, vertrouwen en afhaken, burgerinitiatieven en tot slot representativiteit. Aan de hand van begrippen/concepten die participanten noemen wordt een verhaal geformuleerd. Die begrippen/concepten worden ook wel codes genoemd. Wanneer een begrip/concept vaker wordt genoemd, betekent dit bijvoorbeeld dat participanten veel erover kwijt willen. Wanneer je de essentiële stukken tekst uit de interviews van codes hebt voorzien, worden er patronen herkend. Dit kan zijn dat eenzelfde groep betrokkenen allemaal hetzelfde denkt over een bepaalde opvatting of dat er onderling verschil is. Ook worden er tussen betrokken groepen verschillen uitgediept en beschreven. Aan de hand van quotes worden de gecodeerde begrippen duidelijk gemaakt en wordt het duidelijk wat er bedoeld wordt als participanten bepaalde thema's aanhalen. De quotes geven duiding aan het verhaal. Het *narrative format* in de resultatensectie wordt aan de hand van gevonden patronen vanuit de verschillende codes gemaakt. Door te werken met deze codes kan er een gedegen resultatensectie ontstaan waaruit eventuele conclusies kunnen voortvloeien.

Politieke participatie

Het eerste belangrijke thema wat ik de betrokkenen gevraagd heb is hoe men kijkt naar de politieke participatie van burgers in het algemeen. In het theoretisch kader heb ik laten zien dat er op verschillende manieren nagedacht kan worden over de nut en noodzaak van de hoeveelheid politieke participatie. Het al dan niet politiek participeren is van belang voor een representatief bestuur van zowel een Provinciale Staten als een buurt- of wijkraad.

De Statenleden geven over het algemeen aan dat zij het belangrijk vinden dat burgers politiek actief zijn. Naast stemmen bij verkiezingen vinden Statenleden het belangrijk dat mensen zich op andere manier met de politiek bemoeien. Wat opvalt is dat de Statenleden daarbij vooral wijzen op geïnstitutionaliseerde methoden van participatie. Veel Statenleden geven aan dat ze weinig benaderd worden via de e-mail of telefoon en dat weinig inwoners de Statenvergadering bezoeken of inspreken bij een (commissie)vergadering. Bovendien geven de Statenleden aan dat het veelal dezelfde mensen zijn die hun benaderen. Een Statenlid beschrijft het als volgt:

“Mijn e-mailadres en telefoonnummer staan op de site maar toch krijg ik eigenlijk nauwelijks mails of appjes. Het telefoonnummer is eigenlijk vooral bedoeld voor jongeren die liever appen maar dat komt eigenlijk zelden voor, dus dat mag meer. Ik weet niet hoe dat zou kunnen, en verder mensen kunnen

inspreken tijdens onze commissievergaderingen. Dat wordt geregeld gedaan maar wel steeds door dezelfde groep mensen.’’

Boundary spanners geven aan dat zij het democratisch proces belangrijk vinden en dat zij het van belang vinden dat mensen gaan stemmen bij verkiezingen. Tegelijkertijd geven zij aan dat enkel stemmen bij verkiezingen voor hun niet omvangrijk genoeg is voor het begrip politieke participatie. Bovendien geven zij aan dat ze in hun functie merken dat burgers behoefte hebben om meer inspraak te hebben in het politieke proces, vooral op niet-geïstitutionaliseerde manier. Het viel mij op dat ze bijvoorbeeld weinig heil meer zagen in het bijwonen van een vergadering, maar veel meer op nieuwe initiatieven. Hierover waren ze erg enthousiast en hoopvol gestemd. Het eenmaal in de vier jaar stemmen was onvoldoende, gaf men aan.

‘‘Dus dat zou ik wel heel leuk vinden zouden we dat in Overijssel kunnen realiseren. En dat wil nog niet gelijk zeggen van ja een G1000¹ want dat is één momentopname. Dus het zit bij mij niet in een momentopname maar meer een constante stroom... dat fluïde zeg maar.’’

‘‘En dat waren 100 inwoners die keuzes gemaakt hebben voor cultuurbeleid in plaats van de cultuurwerkgroep (...) dat proces is ingezet daar in *plaats*. Er is een hele grote groep ontstaan die zich met cultuurontwikkeling bezighoudt.’’

Een thema wat verder vaak in gesprekken met betrokkenen naar voren kwam is de participatieladder. Dit was een begrip die vaak vanuit de betrokkenen zelf werd genoemd en dat past binnen het thema politieke participatie. Op de participatieladder kun je als provincie aangeven in hoeverre burgers inspraak zouden kunnen hebben bij een bepaald bestuurlijk proces. Net als Statenleden gaven *boundary spanners* aan dat het belangrijk is om inwoners duidelijk van tevoren duidelijk te maken in hoeverre zij inspraak hebben en in hoeverre bepaalde dingen bepaald zijn vanuit een overheidsorganisatie. *Boundary spanners* gaven aan dat ze veel chagrijn ervaren vanuit de samenleving als er gepredikt wordt over participatie en inspraak en dat er uiteindelijk weinig inspraak mogelijk is:

‘‘Ik denk dat zowel vanuit de overheidskant als vanuit de initiatiefnemer, (...) dat het belangrijk is om bij de voorkant van een proces bij welk vraagstuk dan ook, hoe veel zeggenschap geef ik de ander. Of waar wil ik zelf over gaan.’’

Statenleden zeggen het volgende over de participatieladder:

‘‘Maar verwachtingsmanagement, verwachtingsmanagement, verwachtingsmanagement. Van tevoren duidelijk aangeven wat je wilt. Dat zou beter kunnen.’’

---

¹ G1000 is een burgerberaad waarin mensen samenkomen om te discussiëren over besluiten en/of de democratie

“Maar als je trajecten gaat organiseren waar je van zegt van hé ik wil dat mensen inspraak hebben, doe dat niet van mond op mond en niet halverwege pas. Dan krijg je het idee van er is al een stuk geschreven en mensen kunnen achteraf reageren terwijl het stuk eigenlijk al is geschreven en dan kan er niks meer aan veranderen.”

Vanuit de samenleving wordt dit chagrijn ook zeer zeker gevoeld. In de gesprekken met de initiatiefnemers kwam vaak naar voren dat zij vanuit bewoners vaak onbegrip ontvangen dat burgers niet overal in meegenomen worden. Een initiatiefnemer uitte zijn onbegrip op de volgende manier:

“Ik zeg oh? En het besluit was al genomen. (...) Wij zijn bezig met een beweging waarin wij mensen vooraf invloed willen geven. We worden nu geconfronteerd met een voldongen feit: er komen sociale huurwoningen. En je hebt de mensen niet meegenomen. En 14 dagen later zou een inspraakavond zijn. Ik zeg: hoe kom je dom kun je nou zijn.”

Een verschil wat in dit onderzoek opviel is dat bij actieve burgers die in een dorpsraad of andersoortige stichting verenigd zijn, de verwachting bestaat dat ze altijd worden meegenomen in beslissingen die de provincie of gemeente maakt. Er bestaat veel chagrijn als er besluiten worden genomen die niet met bewoners overlegd zijn, zoals in de quote hierboven beschreven wordt. De Statenleden en de *boundary spanners* zijn daar iets realistischer in. Soms moeten er ook besluiten genomen worden die voor een bepaalde regio minder fijn zijn, maar in het grotere geheel wel belangrijk. Het is volgens de participanten niet zo dat burgers overal inspraak hoeven te krijgen, het gaat er vooral om dat wordt aangegeven waarop wel en waarop geen inspraak mogelijk is.

Bovendien wijzen Statenleden daarbij op hun gekozen mandaat en dat zij de vrijheid voelen om ook soms tegen de wens van de burger in te gaan, ondanks het lage opkomstpercentage. Het lage opkomstpercentage zien Statenleden wel als probleem, maar zij voelen zich niet in hun legitimiteit of beslisvrijheid aangetast. Statenleden wijzen veel op de kaderstellende rol die zij als Provinciale Staten voelen. Binnen die kaders kan er geparticipeerd worden, maar Statenleden hebben het laatste woord, zoals een Statenlid dat vertelde. Verder wijzen zij er ook op dat de Provinciale Staten in tegenstelling tot een buurt- of wijkraad de belangen van de hele provincie moet meewegen. Een Statenlid vertelde dit:

“Kijk als je een initiatief waar een hele buurt achterstaat dan is het heel zwaarwegend in de belangenafweging maar als je bijvoorbeeld het hebt over een windmolenpark die gebouwd kan worden, dan kan het tegengaan van klimaatverandering kan gewoon zwaarder wegen dan wat de buurt wilt die naast een windmolen woont. Dat kan gewoon een hele andere afweging zijn. Er kunnen soms keuzes gemaakt moeten worden die echt tegen een bepaalde groep ingaat. Daar zijn we toch wel voor in de Staten om te kijken van wat is het belang van de hele provincie en niet alleen van wat is het belang van dat kleine stukje.”

Een ander Statenlid vertelde dit over de rol van de Provinciale Staten en de rol van de burger qua inspraak voor het beleid:

‘... maar heel belangrijk laat ik daarbij wel zeggen dat je als politiek bent gekozen. Er worden coalities gevormd, daar wordt beleid in geformuleerd en dat beleid dat kan ter discussie staan enerzijds nog eens een keer voor jezelf maar ook voor de oppositie en ook kan daarop ingesproken worden maar de kaders zijn eigenlijk min of meer al gelegd.’

Bovendien kwam in de interviews naar voren dat de *boundary spanners* die veelal zich uitspraken voor inspraak van burgers, ook beseften dat het soms goed is als een overheidsorganisatie een besluit neemt. Zij gaven aan dat ze het niet nodig vinden dat er altijd inspraak vanuit de burgers is. Er werd ook duidelijk aangegeven: soms moeten er gewoon besluiten genomen worden, ook als daar geen draagvlak of steun voor is om het grotere plaatje te zien. Dit geldt bijvoorbeeld bij stadsinrichting of bij energie-initiatieven. Een *boundary spanner* zei het volgende daarover:

‘De ene keer moet je gewoon zeggen van zo gaan we het doen, niet zeuren. Het is misschien voor jullie minder leuk dan voor de ander maar het moet gewoon zo, anders komen we niet een stap verder.’

Het algemene beeld wat er bij dit thema naar voren komt, is dat bij politieke participatie men het belangrijk vindt dat er vanaf het begin duidelijk is of en op welke manier burgers kunnen participeren bij een bepaald besluit. Initiatiefnemers ervaren vaak onbegrip over de gang van zaken rondom bepaalde besluiten. Statenleden en *boundary spanners* begrijpen dit onbegrip veelal, maar geven daarnaast wel aan dat er soms geen inspraak gewenst is van burgers. Communicatie vanuit de provincie naar de burgers daarover zou wel beter moeten is de gedeelde conclusie.

Wat verder opvalt is dat Statenleden politieke participatie veelal nog steeds op de oude manier benaderen. Ze bespreken vooral de geïnstitutionaliseerde manieren van participatie terwijl *boundary spanners* maar ook initiatiefnemers die definitie veel breder trekken. Er lijkt wel een verschil te zijn in perceptie op het begrip politieke participatie. Zo zien initiatiefnemers en *boundary spanners* het uitbaten van een multifunctioneel centrum of het onderhouden van de groenvoorziening in een dorp ook als politieke participatie. Inwoners en *boundary spanners* zien meer politieke participatie in de samenleving dan de geïnstitutionaliseerde manieren die Statenleden veelal voor ogen hebben.

Vertrouwen en afhaken

Ik heb de betrokkenen bij de lokale democratie ook gevraagd naar hun gedachten en ideeën over het afnemende vertrouwen in de overheid(sorganisaties). In het theoretisch kader kwam naar voren dat het belangrijk is in een goed functionerende democratie dat inwoners niet ‘afhaken’ bij de politiek. Over het algemeen kwam naar voren dat Statenleden zich zorgen maakten over het afnemende vertrouwen in de politiek. Een Statenlid noemde het schrijnend. Andere Statenleden uitten hun zorgen, al houden ze nog wel een slag om de arm:

“Nou ik merk vooral het gebrek aan vertrouwen, afhaken niet zo erg.”

“Ik vind het wel een beetje lastig. Ik kan niet altijd inschatten hoe het in het verleden is geweest. Ik merk wel mensen dat cynischer beginnen te worden. Van nou ja wat heeft het voor zin”

Boundary spanners geven aan dat zij eveneens merken dat er een afname is van vertrouwen in de politieke instituties. Als zij met burgers in gesprek zijn over een initiatief, dan merken ze dat burgers niet happig zijn om met een gemeente of met een provincie in gesprek te gaan. Initiatiefnemers verwachtten dat het proces vertraagt en zien de gemeente of de provincie als een horde die overwonnen moet worden. Veel *boundary spanners* geven aan dat hun werk ook wel bemoeilijkt wordt door wat er zich in Den Haag afspeelt. Er is veel onvrede bij burgers over de nationale politiek en dat werkt door in de provinciale en lokale politiek. Een participant gaf aan dat zij last heeft dat zij in dienst is van de provincie. Dit geluid kwam bij een andere participant ook naar voren bij haar vorige baan bij de gemeente. Een deelnemer aan het onderzoek vertelde dit:

“Ja tuurlijk, soms denk ik weleens van ja ik ben hier voor jou, dienend aan dit proces. Maar je bent toch altijd van de overheid.”

In gesprek met burgers, met initiatiefnemers zijn die geluiden over het afnemende vertrouwen minder sterk aanwezig. Ze geven wel aan dat ze, zeker op het platteland door de stikstofproblematiek, minder vertrouwen hebben in de politiek, maar dat dit vooral de situatie in de nationale politiek is en niet per se de regionale politiek. Ook merken zij niet dat mensen afhaken bij de participatie in de omgeving. Mensen voelen zich wel verbonden met de omgeving en willen graag bijdragen. Dit beeld wordt door Statenleden herkend. Statenleden geven aan dat afhaken van burgers niet zo zeer aan de hand is. Door het stikstofbeleid en de energietransitie is de provincie ineens weer politiek interessant geworden en veel mensen geven daar ook gehoor aan. Het is dan vooral een niet-geïstitutionaliseerde manier van participeren. Een Statenlid omschreef het als volgt:

“Ik merk dat op provinciaal niveau, ik merk dat de thema's die nu relevant zijn zoals voldoende drinkwater, stikstofdiscussie, het verdwijnen van openbaar vervoer, energietransitie, dat zijn allemaal dingen die nu spelen bij de provincie waar het nu over gaat. Dus ik zie juist meer interesse in de provincie en ook een boerenprotesten en dan heb ik het uiteraard over de vredige protesten die er gister was en gewoon gaan staan waar ze aangewezen worden en dingen overhandigen en in gesprek gaan en dan weer weggaan. Dat is ook een vorm van aangehaakt zijn”

Over het algemeen kan bij dit thema gesteld worden dat veel betrokkenen aangeven dat het vertrouwen in de politiek zeker is afgenomen. Vooral door de stikstofproblematiek zijn veel mensen op het platteland in Overijssel erg boos op de politiek. Wel merkt men op dat die woede zich vooral richt op de nationale politiek en niet per se op de lokale politici. Initiatiefnemers geven ook wel aan dat de gemeente en de provincie vaak wel bereid zijn om te luisteren.

Wat betreft het afhaken geven betrokkenen aan dat mensen blijvend geïnteresseerd zijn in wat er om hen heen speelt. Qua opkomstpercentages vallen zeker Statenverkiezingen geregeld tegen, maar in gesprek met betrokkenen kwam naar voren dat mensen nog steeds betrokken zijn bij lokale projecten zoals energiecoöperaties en het landbouwbeleid.

Burgerinitiatieven

Ten tweede heb ik de betrokkenen bevraagd over hun mening over en hun ervaringen met initiatieven vanuit burgers, coöperaties, dorpsraden en soortgelijke verenigingen. Statenleden geven aan dat zij zeker wel initiatieven vanuit de samenleving krijgen. Veel initiatieven die zij binnenkrijgen gaan over de landbouw, energie, landschap en wegen. Dat zijn ook de thema's waar een provincie zich veelal mee bezighoudt. Over de hoeveelheid initiatieven wordt verschillend gedacht. Het ene Statenlid geeft aan dat hij bijna nooit initiatieven vanuit de samenleving ontvangt, terwijl een ander aangeeft vaak gesprekken met coöperaties voert. Bovendien geven alle Statenleden aan dat burgerinitiatieven veelal voortkomen vanuit 'plaatselijk belang', dorpsraden, coöperaties en belangenorganisaties. Statenleden vertelden het volgende over losse initiatieven:

“Ze komen voor, maar meestal zie je dat wel vanuit een plaatselijk belang en ik ken diverse die in het verleden die dan een dorpshuis wilde. Er zijn ook bij die wilde een sportzaal”.

“Ja dat gebeurt eigenlijk heel weinig, jammer genoeg. Het zou veel en veel meer moeten kunnen dat er burgerinitiatieven komen. Ze komen weleens langs maar ik denk in de periode dat we hier nu zitten hooguit twee of drie keer en dan ben ik nog niet eens de voorbeelden zo te noemen, hooguit twee of drie keer dat we een burgerinitiatief zijn tegengekomen.”

De *boundary spanners* die ik gesproken heb, geven aan dat dorpsambitieplannen of andere vormen van initiatieven vanuit wijkraden/dorpsraden/buurtraden populair zijn. Allemaal geven ze aan dat mensen erg enthousiast worden van een initiatief uit de buurt als zij het gevoel hebben dat ze er echt onderdeel van zijn. *Boundary spanners* hebben veel te maken met initiatieven en zij geven aan dat burgers graag zelf de controle hebben over hun leefomgeving. Deze *boundary spanners* werken allemaal intensief samen met zowel de gemeente/provincie als met de inwoners en zij geven vaak aan dat zij het belangrijk vinden dat de overheid niet bepaalt wat er met de leefomgeving gebeurt, maar de burgers zelf. Dit is een uitgesproken opvatting die bij alle *boundary spanners* terugkomt. Ze zouden graag een gemeente/provincie zien, die een faciliterende rol heeft bij burgerinitiatieven. Het belang van de faciliterende rol wordt meermaals onderschreven. Een deelnemer aan het onderzoek geeft aan dat burgerinitiatieven niet serieus genoeg genomen worden:

“(…) Dus je moet veel meer die bewonersinitiatieven de ruimte geven, om die energietransitie verder te brengen. En ik zie wel dat met name ambtenaren bij de gemeente dat wel zien alleen ze weten nog niet zo goed hoe ze ermee handelen moeten maar ze zien het wel hé. Wat ik wel op een aantal plekken

zie dat het gezien wordt als leuke initiatiefjes terwijl ik denk van nee dat is vernieuwing. Dus het is niet alleen maar een leuk en aardig projectje meer. Het is de nieuwe werkelijkheid hoe de wereld zich ontwikkelt dus ga daar coalities mee sluiten. En doe niet van ah dat is zo sympathiek. En soms is het ook leuk voor erbij maar dit is wel de nieuwe ontwikkeling waar je bij moet aansluiten. Dat merk ik wel dat daar met name gemeenten waar ik veel me werk die daar nog wel moeite mee hebben''

In gesprek met initiatiefnemers komt er een dubbel beeld naar voren. Er zijn initiatiefnemers die echt merken dat het leeft en dat mensen actief willen zijn in hun omgeving. Vaak heeft het ook te maken met de gemeenschap waarin een initiatief zich bevindt. In hechtere gemeenschappen, bijvoorbeeld op het platteland, merk je dat initiatieven echt van de grond komen en dat er ruimte is voor discussie en inbreng van burgers. Tegelijkertijd wordt ook aangegeven dat het lang niet in alle wijken ook soepel gaat qua participatie. Er zijn daar veel problemen om mensen aan zich te binden voor een langere tijd. Dat speelt vooral in wijken van steden, geeft een initiatiefnemer aan. Een initiatiefnemer geeft vanuit zijn ervaring in de overkoepelende organisatie van buurt- en wijkraden het volgende weer:

''Dat is het probleem, dat met name wijkraden die hebben moeilijk, is heel moeilijk om mensen te krijgen. (...) daar zie je dat dat de dorpsraden die zijn behoorlijk bemenst en dat leeft ook wel maar in wijken, daar zie je dat dat lastiger is. Ze willen wel een keer iets doen voor de wijk, maar als de klus geklaard is, als ze hun zin hebben gekregen dan laten ze het weer vallen. Er is niet zo 'n hechte gemeenschap. En wat ik ook merk is bij sociaal mindere wijken, is het helemaal moeilijk om mensen te krijgen.''

Een andere initiatiefnemer zegt dat hij duidelijk merkt dat samenwerkingsvormen zoals coöperaties, plaatselijk belangen en andere vormen leeft bij de mensen. Oorzaken daarvoor zijn dat gepensioneerden tegenwoordig veel meer energie en tijd hebben dan de vroegere gepensioneerden. Dat verklaart ook dat bij initiatieven vaak deze groep mensen actief is. Verder heeft digitalisering een boost gegeven aan de informatievoorziening van mensen. Ze weten steeds beter wat er in hun eigen omgeving gebeurt:

''Het leeft, het leeft, en je ziet niet overal de sticker coöperatie op, maar dat vinden we ook niet belangrijk.''

Wat verder opvalt in gesprekken met betrokkenen, is dat Statenleden en andere bestuurders vaak spreken met belangenorganisaties, als verlengstuk van de burgers. Denk hierbij aan LTO Noord, Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer. Dit leidt overigens tot chagrijn van burgers, omdat zij vinden dat deze belangenorganisaties te veel macht hebben. Initiatiefnemers geven aan dat zij zelf graag regie zouden willen over de omgeving en dat niet alles bepaald wordt door belangenorganisaties of door de gemeente/provincie. Een initiatiefnemer omschrijft het als volgt:

“ (...) ik kan niet precies aanduiden hoe we dat op kunnen lossen maar ik vind het jammer dat te veel partijen zijn die zeg maar eigenlijk over onze gemeenschap gaan. Dat is niet alleen politiek. Dat zijn ook belangenorganisaties: Natuurmomenten, Staatsbosbeheer, Waterschap, Vitens, allemaal hebben ze plannen, allemaal hebben ze ideeën. Dan heb je de gemeente, heb je de provincie en wordt allemaal maar uitgestort over de burgers in het platteland en er wordt niet naar hen geluisterd.”

Statenleden geven toe dat zij veel contact hebben met belangenorganisaties, omdat zij tijd en mensen ervoor hebben om met de provincie in gesprek te gaan. Wel vragen Statenleden zich alsmaar meer af of belangenorganisaties nog wel genoeg in staat zijn om de belangen te behartigen van de inwoners van Overijssel:

“Wat ik zelf doe is als dergelijke initiatieven plaatsvinden, dan vraag ik aan Gedeputeerde Staten: kun je me inzicht geven in wie er allemaal aan tafel zitten. Wie worden er allemaal uitgenodigd? En ik zie zeker op landbouw en natuur dat men bezig is om steeds meer andere partners die zich vormen om die ook aan de tafel te krijgen. Dat is dus niet alleen de usual suspects is zeg maar. Omdat zij ook zien dat het speelveld breder wordt. Ik geloof wel dat Overijssel er oog voor heeft.”

Het algemene beeld wat bij dit thema naar voren komt is dat burgerinitiatieven vooral voortkomen uit al bestaande organisaties zoals dorpsraden, coöperaties of een plaatselijk belang. Losse initiatieven komen niet vaak voor. Verder komt met betrekking tot burgerinitiatieven een enigszins dubbel beeld naar voren. *Boundary spanners* geven aan dat initiatieven leven bij burgers en dat mensen graag een steentje willen bijdragen hieraan. Aan de andere kant geven initiatiefnemers aan dat het soms toch wel moeilijk is om nieuwe mensen te vinden voor bijvoorbeeld een buurt/wijkraad. Ook geven *boundary spanners* na aandringen toch wel aan dat het vaak dezelfde typen mensen zijn die betrokken zijn bij dergelijke initiatieven.

Tot slot geven vooral initiatiefnemers aan dat zij wel het gevoel krijgen dat er te veel met belangenorganisaties wordt gepraat, waardoor burgers in hun eigen omgeving het gevoel krijgen dat er meer over hen gepraat wordt dan met hen.

Representativiteit

In dit onderzoek staat uiteindelijk de vraag centraal wat de gedachten en wensen zijn van onder betrokkenen bij de lokale democratie met betrekking tot de representativiteit, onder andere bij burgerinitiatieven en/of buurt- en wijkraden. Ik heb de betrokkenen gevraagd waar zij aan dachten bij de term ‘representativiteit’. Het komt erop neer dat vrijwel alle Statenleden de descriptieve vertegenwoordiging minder belangrijk vinden dan de substantieve vertegenwoordiging. Statenleden geven aan dat in hun opvatting het bij representativiteit erom gaat dat jij als Statenlid de mening van jouw achterban of doelgroep vertegenwoordigt. Dus dan gaat het er vooral om dat de opvattingen, ideeën en wensen van de inwoners overeenkomt met die van het betreffende Statenlid. Een Statenlid beschrijft:

“Het belangrijkste vind ik dat de samenleving zich echt vertegenwoordigd voelt door de mensen die in de Staten zitten.”

“Ik denk dat we nog steeds in de Staten een goede afspiegeling is van wat er speelt, van welke ideeën er zijn in de provincie. Als je kijkt naar de partijen die in de Staten zitten. Dat is echt wel een goede afspiegeling van de dingen die er spelen in de provincie. Dus ik zie dat nog niet als een probleem.”

De descriptieve vertegenwoordiging is iets waar Statenleden zeker oog voor hebben, maar waar niet altijd de nadruk ligt. Veel Statenleden geven aan dat het Statenwerk veel tijd, kennis, kunde en politieke handigheid bevat. Hierdoor is het lastig om de Provinciale Staten descriptief te vertegenwoordigen. Veel Statenleden geven aan hier aandacht voor te hebben, maar het is gewoon één criteria van de zovele die zij hanteren bij het samenstellen van de kieslijst. Een Statenlid vertelde:

Dus dat zijn allemaal criteria die je aan de voorkant bedenkt, dan is het afwachten wat komt er allemaal af. Je moet ook nog tijd hebben, energie hebben, je moet zin hebben, je moet het leuk vinden en je moet ook toch wel een beetje snappen hoe de politiek in elkaar zit en je moet ook wel interesse hebben in diverse dossiers. Kijk als iedereen openbaar vervoer heel erg leuk vindt op een lijst, ja dan komen andere onderwerpen niet aan de orde. Eentje moet openbaar vervoer straks doen, aanbestedingen en noem maar op. Een ander moet zich bezighouden met financiën en weer een ander met landbouw en energie. Dus je moet ook op portefeuilles wel een idee hebben van kunnen we dat verantwoord doen.

“Het Statenlidmaatschap is soms ook moeilijk werk, dus ik kan me voorstellen dat niet voor iedereen interessant is of voor iedereen goed te doen valt, zeker als je dus weinig ondersteuning hebt. Ik zou het wel wenselijk vinden als het voor iedereen te doen zijn want het zou heel goed zijn als we een letterlijke representatie zouden zijn. Op dit moment is het hoogst haalbare dat de samenleving zich vertegenwoordigd voelt door ons. En dan moeten we natuurlijk ons best doen dat we wel zoveel mogelijk van die achtergronden hebben dus zo veel mogelijk mensen die ook praktische opleiding gedaan hebben of die bijvoorbeeld directeur van een mbo-instelling ofzo, die daar dan feeling mee hebben. En in de leeftijd, ook bij Provinciale Staten is geografische ligging heel belangrijk. Je wil niet iedereen in Zwolle woont, je moet echt wel een goede afspiegeling hebben van de hele provincie.”

Uit deze quotes komt naar voren dat afspiegeling van de bevolking belangrijk is, maar zeker niet het belangrijkste. Vaak komt in de interviews naar voren dat het Statenwerk veel tijd, energie en denkvermogen kost. Het is daarom moeilijk om bijvoorbeeld lager opgeleiden in de Provinciale Staten te krijgen. Verder geven Statenleden aan dat het zwaar werk is waar de vergoedingen vaak niet heel hoog liggen. Dit zorgt ervoor dat niet iedereen warmloopt om de Provinciale Staten in te gaan. Hierdoor ontstaat er een kleine poule van mensen waaruit gekozen wordt.

Wat opviel bij de gesprekken met de *boundary spanners* is dat zij allemaal vooral de

substantieve vorm van vertegenwoordiging aanhielden. Ze geven aan dat het lastig realiseerbaar is om een precieze afspiegeling van het dorp of de wijk te krijgen, bij een initiatief. In de gesprekken komt naar voren dat het vooral van belang is dat alle geluiden uit de samenleving gehoord worden. Dat geluid van de verschillende groepen moet actief opgehaald worden, en zij zien daar ook een rol voor zichzelf in dat proces. Een deelnemer aan het onderzoek omschreef het als volgt:

‘Ik denk dat goede representativiteit betekent dat iedereen die mee zou willen doen, de kans heeft gekregen om mee te doen. Ik denk dat je los moet laten, drie mannetjes, drie vrouwtjes, zes van onder de 30, acht van boven de 30. Omdat het heel erg in de personen zelf ligt van wil ik überhaupt meedoen. En je moet loslaten dat iedereen mee wil doen, want dat is niet zo. (...) Je kunt best een groep hebben waarbij je denkt van dit is geen representatieve groep maar dat je wel weet dat ze een complete achterban hebben, waardoor ze wel degelijk representatief zijn.’

Wat vooral belangrijk is volgens deze *boundary spanners* is dat er op verschillende manieren de mening van de burgers opgehaald wordt. Ze geven aan dat provincies maar ook coöperaties of dorpsraden een avond organiseren waar mensen dan naar toe kunnen gaan om hun mening te geven. Als je alle geluiden uit de hele samenleving wil horen, dan dien je actief mensen op te zoeken, geven veel *boundary spanners* aan. Alleen op die manier kan er een representatief bestuur ontstaan die alle geluiden vanuit de samenleving meeneemt.

De initiatiefnemers die ik gesproken heb, hebben in mindere mate een duidelijk uitgesproken idee bij de term representativiteit. In gesprekken komt naar voren dat zij vooral erg bezig zijn om zoveel mogelijk stemmen uit de bevolking op te halen. Ook initiatiefnemers zijn met name bezig met de substantieve vertegenwoordiging. Kartrekkers van een initiatief willen graag de mening van de mensen horen, zodat ze weten dat er draagvlak is om bepaalde ideeën door te zetten. Een initiatiefnemer had deze gedachte bij representativiteit:

‘Als dorpsraad, dat je zo veel mogelijk het dorp vertegenwoordigt maar dat houdt dus ook in dat je op een gegeven ogenblik moet oppassen dat je niet je eigen ideeën gaat najagen, je moet dat wel even peilen in het dorp van hoe leeft het. En dan moet je op een gegeven moment toch als de meerderheid vindt dit, dan moet je dat uitdragen.’

Toch zijn initiatiefnemers ook wel bezig met de descriptieve vertegenwoordiging. Na vragen over hoe de afspiegeling is, geven ze aan dat het vaak dezelfde soort mensen zijn die actief zijn bij de initiatieven. De descriptieve vertegenwoordiging is dan ook suboptimaal, geven initiatiefnemers ook aan. Vooral jongeren zijn ondervertegenwoordigd bij dit soort initiatieven.

De *boundary spanners* geven eveneens aan dat zij nog steeds wel veel met dezelfde soort mensen in gesprek zijn: de *usual suspects*. In het theoretisch kader kwam dit ook al naar voren. De *usual suspects* zijn vooral witte mannen die tegen de pensioenleeftijd aanzitten, die actief zijn in meerdere commissies of initiatieven en die al veel bestuurlijke ervaring hebben. De *boundary*

spanners geven aan dat zij bij burgerinitiatieven veel te maken hebben met deze groep mensen. Té veel geeft een betrokkene aan. Vooral als de provincie geluiden vanuit de samenleving wil ophalen, kiezen ze vaak voor een inspraakavond waar dan altijd dezelfde mensen op afkomen. *Boundary spanners* zien dit ook als bewoners zelf iets willen organiseren, dat het vaak neerkomt op een inspraakavond. Een *boundary spanner* omschreef het als volgt:

‘Als je een jaren ’80 feestje organiseert met jaren ’80 muziek komen er ook alleen maar jaren ’80 mensen. En wat wij ook doen als overheid: altijd hetzelfde organiseren dus daar komen dezelfde mensen op af. We weten ook van die bijeenkomsten, dat zijn vergaderingen, die zijn vaak ’s avonds dus dat betekent dat je vaak mensen hebt die ’s avonds tijd hebben en die verbaal in staat moeten zijn om mee te kunnen doen en geen zorgtaken hebben. Die kunnen meedoen, de rest is dan al uitgesloten. Dat betekent dat we steeds andere vormen moeten bedenken.’

De vergelijking die hier gemaakt wordt gaat vooral over de benaderingswijze voor inwoners door de provincie alsmede door initiatiefnemers. Een oplossing voor een betere representativiteit is volgens alle *boundary spanners* duidelijk: zorg ervoor dat je inwoners op verschillende manieren benadert. Er wordt zowel bij de provincie als bij besturen van coöperaties of dorpsraden te veel dezelfde benaderingswijze voor inwoners gebruikt, zeggen *boundary spanners*. Er wordt vaak een open vergadering georganiseerd of een inspraakavond en dat is de enige manier waarop burgers in hun inspraak kunnen geven. *Boundary spanners* geven aan dat je mensen actief moet benaderen en dat je daarvoor verschillende dingen moet proberen. Ze geven aan dat het belangrijk is bij een project om te onderzoeken van met wat voor burgers heb je hier te maken en hoe willen zij benaderd worden. Iemand omschreef het als volgt:

‘ (...) Ik wil niet per se op een avond naar een sporthal gaan om mijn mening te gaan geven. Dus als jij wil weten wat het geluid is in de samenleving, dan heb je dat op heel veel verschillende manieren te gaan doen. En dat kan ik wel gaan verzinnen maar dat weet ik helemaal niet. Dus ik heb eerst op te halen van hoe wil jij benaderd wil worden (...)’

Boundary spanners geven aan dat zo’n actieve benadering van personen veel tijd en aandacht kost. Een oplossing die twee deelnemers gaven over het probleem van een slechte representativiteit is het idee dat in plaats van mensen uit te nodigen voor een inspraakavond of een open vergadering, mensen actief op te zoeken op de plekken waar zij zijn. Het zou bijvoorbeeld goed zijn om mensen op te zoeken bij de voetbalclub of bij de carnavalsvereniging. Tegelijkertijd gaf een *boundary spanner* aan dat ambtenaren daar weinig trek in hadden en dat zij zich comfortabeler voelen bij de huidige manier van werken. Tevens geven veel Statenleden aan dat het niet mogelijk was om zomaar aan te bellen bij mensen en te vragen wat ze daarvan vonden. *Boundary spanners* denken daar wel anders over. Het valt mij op dat ondanks dat *boundary spanners* veel met gemeentes en provincies werken en soms

zelfs in dienst daarvan zijn, dat zij veel kritiek hebben op hoe de provincie/gemeente omgaat met burgerinitiatieven. Een betrokkene vertelde over haar wensen rondom burgerinitiatieven.

“Ik denk dat tijd een cruciaal ding is. We hebben geen tijd om met mensen te gaan praten. Het moet op een avond en dan moet iedereen er maar zijn.”

“Daar let ik dus niet op, alleen ik denk wel de manier waarop je de samenleving ingaat op dingen op te halen dus niet dat je zegt van we doen één centrale avond maar we doen meerdere sessies op verschillende plekken, daar zijn al die mensen door elkaar dus daar is het niet dat daar alleen maar een bepaalde groep vertegenwoordigd is.”

Ten opzichte van de *boundary spanners* hebben de initiatiefnemers wel de wens, maar niet zozeer de drang om veel andere initiatieven te organiseren om mensen te benaderen, dan ze al deden. Veel initiatiefnemers geven aan dat zij uiteraard openstaan om zoveel mogelijk mensen mee te nemen in het proces, maar dat zij weinig concrete ideeën hebben daarover. Ze geven aan dat ze toegankelijk zijn voor de mensen, er worden open vergaderingen georganiseerd en mensen kunnen zich vrijblijvend aansluiten bij een werkgroep, maar de creativiteit is vaak minder aanwezig.

Het algemene beeld bij dit thema is dat betrokkenen bij representativiteit vooral waarde hechten aan de substantieve vertegenwoordiging. De meeste betrokkenen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat er een diverse groep mensen betrokken is bij een initiatief, maar niet het belangrijkste. Er wordt meer waarde gehecht aan de substantieve vertegenwoordiging. Statenleden omschrijven het Statenlidmaatschap als iets wat tijd en kennis kost en wat dus niet zomaar voor iedereen is weggelegd. In contact blijven met de burgers is dus het belangrijkste om het werk zo goed mogelijk te doen.

Boundary spanners en initiatiefnemers hameren bij initiatieven er vooral op dat initiatiefnemers of bestuursleden goed moeten weten wat er speelt in de omgeving. In gesprekken geven ze vooral aan dat er verschillende manieren moeten worden onderzocht om burgers te bereiken zodat ze hun geluid kunnen laten horen. Ze zijn vaak zelf ook realistisch genoeg om te weten dat niet iedereen bereid is om een bestuursfunctie of een andere actieve rol op zich te nemen in een initiatief.

Het belang van representativiteit zit bij de betrokkenen dus vooral in het idee dat je zoveel mogelijk meningen van verschillende soorten mensen meeneemt. In de theorie kwam ook al naar voren dat mensen niet per se de descriptieve vertegenwoordiging van belang vinden, maar dat ze het vooral belangrijk vinden dat hun wensen en gedachten gehoord worden in verschillende vormen van bestuur.

Conclusie

In dit onderzoek is aan de hand van diepte-interviews geprobeerd te achterhalen wat de wensen en gedachten zijn van betrokkenen in de lokale democratie over representativiteit bij burgerinitiatieven in de provincie Overijssel. Met behulp van verschillende thema's is geprobeerd om deze vraag te beantwoorden. De precieze vraag die in dit onderzoek centraal stond is:

Wat zijn de opvattingen van betrokkenen bij de lokale democratie in de provincie Overijssel over representativiteit bij verschillende vormen van bestuurlijke vernieuwing, burgerinitiatieven en buurt/wijkraden in de lokale democratie en houden deze opvattingen verband met de positie van de persoon in het bestuurlijke proces?

Politieke participatie

In de literatuurstudie is naar voren gekomen dat er verschillende theorieën bestaan over het nut en noodzaak van participatie vanuit de burgers. Zo beweert Schumpeter (1976) dat burgers beknot zouden moeten worden in hun mogelijkheden om politiek te participeren terwijl Almond en Verba (1965) pleiten voor een burgercultuur waarin er voldoende mogelijkheden zijn voor inwoners om politiek te participeren.

In deze studie komt naar voren dat betrokkenen pleiten voor een hoog niveau van burgerparticipatie. Betrokkenen geven aan het belangrijk te vinden dat mensen gaan stemmen bij verkiezingen en willen graag toegankelijk zijn naar burgers toe. *Boundary spanners* en initiatiefnemers geven aan dat participatie niet alleen gaat op de geïnstitutionaliseerde manier. Dat is een groot verschil met Statenleden die veelal wijzen op de geïnstitutionaliseerde manier. Vanuit de samenleving komt er een roep om meer met mensen in gesprek te gaan, en niet alleen maar met belangenorganisaties. De belangrijkste conclusie die bij dit thema naar voren kwam is dat het belangrijk is om burgers mee te nemen in of en in hoeverre zij inspraak zouden moeten krijgen in bepaalde besluiten. Het is uiteraard van belang om daar een balans in te vinden, geeft men aan. Het is dus niet zo dat burgers overal inspraak in zouden moeten krijgen, maar dat de communicatie vanuit de provincie daarover helder is. In vervolgonderzoek zou het ook interessant zijn om te onderzoeken hoe die participatieladder werkt en hoe er een balans gevonden kan worden in de inspraak van burgers.

Vertrouwen en afhaken

Belangrijk met betrekking tot representativiteit is dat er een evenredige vertegenwoordiging is van mensen die inspraak hebben. In de literatuurstudie kwam naar voren dat het van belang is dat de mening van mensen die wel meedoen niet te erg mag verschillen van mensen die niet meedoen. In deze studie komt naar voren dat betrokkenen daar niet per se bang voor zijn. Het afnemende vertrouwen merken alle betrokkenen wel wanneer zij met burgers in gesprek zijn, alleen het afhaken van participatie merkt men minder. *Boundary spanners* en initiatiefnemers geven aan dat er in lokale besturen veel gebeurt zoals toekomstplannen, energiecoöperaties en de ontwikkeling van dorpshuizen.

In het literatuuronderzoek werd al duidelijk dat een gezonde democratie niet gebaat is bij te veel ‘afhakers’, mede omdat het de legitimiteit aantast. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat afhaken niet aan de orde is volgens de participanten die in dit onderzoek geïnterviewd zijn. Wel lijkt er sprake te zijn van een afnemend vertrouwen en argwaan richting overheidsorganisaties. In vervolgonderzoek kan het interessant zijn om het eventuele verband tussen vertrouwen in de politiek en het afhaken van politieke participatie diepgaander te onderzoeken.

Burgerinitiatieven

In dit onderzoek zijn betrokkenen ook bevraagd naar hun algemene beeld over initiatieven vanuit de samenleving. Hierin valt er wel iets op: Statenleden geven anders dan andere betrokkenen aan dat burgerinitiatieven niet zo heel erg leven in de provincie Overijssel. Ze hebben er weinig mee te maken is het beeld. Dat kan enerzijds liggen aan dat initiatieven vaker via de gemeentes gaan en provincies daar in veel mindere mate mee te maken hebben. Anderzijds is het ook zo dat Statenleden erg focussen op de geïnstitutionaliseerde manier van burgerparticipatie. Andere betrokkenen geven namelijk aan dat initiatieven vanuit de samenleving wel degelijk leven bij de mensen. *Boundary spanners* en initiatiefnemers vertellen dat burgers massaal betrokken zijn bij hun omgeving. Wel geven participanten in deze studie aan dat het veelal dezelfde soort mensen zijn die hierbij een actieve rol innemen. Dat lijkt een moeilijk te doorbreken patroon te zijn. In vervolgonderzoek zou het interessant zijn om te onderzoeken of het inderdaad zo is dat het vaak dezelfde soort mensen zijn die een actievere rol innemen en wat voor beleid zou helpen om dit patroon te doorbreken.

Representativiteit

Wat in dit onderzoek duidelijk naar voren is gekomen, is dat betrokkenen de substantieve vertegenwoordiging belangrijker vinden dan de descriptieve vertegenwoordiging. Om actief te worden bij een burgerinitiatief of bij een plaatselijk belang is veel tijd en inzet nodig en dan komt het vaak neer op mensen die gepensioneerd zijn of mensen die meer tijd hebben die actief zijn in een plaatselijk belang. Met betrekking tot het Statenlidmaatschap geven Statenleden aan dat er kennis en kunde nodig is om dit werk te doen. Uit deze studie komt duidelijk naar voren dat Statenleden een betere afspiegeling niet per se nodig lijken te vinden. Het gaat vooral om kwaliteit en dat men de achterban goed kan bedienen. Dit geluid wordt in bepaalde mate ook door anderen in het onderzoek genoemd. Men zegt dat het vooral belangrijk is dat bij een initiatief mensen actief geluiden uit de samenleving ophalen zodat ze weten wat er speelt, maar dat het niet van belang is wie vervolgens zulke initiatieven tot uitvoer brengt. Deze conclusie is ook wat in de literatuurstudie naar voren kwam.

Positie in het bestuurlijk proces

In het tweede deel van de onderzoeksvraag gaat het over of de positie van de persoon in het bestuurlijk proces verband houdt met zijn/haar opvattingen. Vanuit deze studie kan je concluderen dat de rol in het bestuurlijke proces verband houdt met de opvattingen van de betrokkenen over representativiteit.

Vanuit de studie komt naar voren dat de Statenleden veel meer representativiteit als bestuurlijke term hanteerden. Representativiteit ging bij hen vooral over de Provinciale Staten zelf. Ook waren ze duidelijk dat ze in gesprek met een initiatief of met plaatselijk belang weinig over representativiteit begonnen, maar vooral over draagvlak.

De *boundary spanners* laten duidelijk zien in hun verhalen dat zij enerzijds de bestuurlijke kant goed kennen en anderzijds ook in goed contact staan met de burger. Wat opvalt is dat zij realistisch zijn met het feit dat niet iedereen bereid is om te participeren. Zij geven ook aan dat de substantieve vertegenwoordiging realistischer is dan de descriptieve vertegenwoordiging. De ervaringen die zij met initiatieven hebben, zorgen ervoor dat zij zien dat het vaak gaat om dezelfde type mensen die actief zijn in een initiatief. Vanuit hun rol als *boundary spanner* geven zij aan dat het belangrijk is om in contact te staan met de buurt/wijk maar dat het niet nodig is dat iedereen actief is.

Vanuit initiatiefnemers wordt representativiteit in het proces gezien als bestuurlijke term. In deze studie praten initiatiefnemers vooral over draagvlak en openheid. Ook initiatiefnemers hebben een realistische kijk op de representativiteit bij burgerinitiatieven. Veel dorpsraden en wijkraden hebben te maken met een tekort, wat betekent dat iedereen die zich aanmeldt welkom is om mee te doen in het initiatief. De opvattingen en gedachten over representativiteit bij initiatiefnemers hangen dus vooral samen met de ervaringen die zij hebben met initiatieven. Ze zijn al lang blij dat er mensen zijn die actief willen zijn in een initiatief waardoor representativiteit minder een thema is.

Discussie

Reflectie

Het is belangrijk om te reflecteren op gemaakte keuzes die in dit onderzoek hebben plaatsgevonden. Het eerste punt bij kwalitatief onderzoek is de selectie van de participanten. In dit onderzoek heb ik drie verschillende groepen betrokkenen gesproken. In de methoden paragraaf heb ik toegelicht hoe deze selectie tot stand is gekomen. Bij de *boundary spanners* en de initiatiefnemers heb ik gebruik gemaakt van een *gatekeeper*. Hierdoor is er naar alle waarschijnlijkheid wel een bias ontstaan in het selectieproces. Het probleem hiervan is dat je een bepaald beeld krijgt over representativiteit bij betrokkenen dat niet strookt met de werkelijkheid. In deze studie zijn veel *boundary spanners* en initiatiefnemers uit de koker van een of meerdere gatekeepers gekomen en dat zou invloed kunnen hebben op de resultaten. Het is onduidelijk wat de omvang hiervan is, alleen het is belangrijk om hiervan bewust te zijn bij het trekken van eventuele conclusies.

Een tweede punt wat van invloed kan zijn op eventuele conclusies is het punt van saturatie. Ik heb dertien betrokkenen gesproken, alleen het is altijd lastig om te bepalen wanneer er saturatie is behaald. Het had gekund dat een andere betrokkene een totaal ander beeld had geschetst van representativiteit en het belang daarvan. In de methoden paragraaf heb ik de gemaakte keuzes zo veel mogelijk proberen toe te lichten. Ik denk dat het van belang is om in vervolgonderzoek herhaling van deze thema's toe te passen. Als je gelijksoortige onderzoeken zou verrichten en conclusies zouden daarvan (enigszins) hetzelfde zijn, dan zijn de conclusies sterker.

Tot slot is het nog belangrijk om te vermelden dat er ook een groep is die in dit onderzoek wel besproken wordt, maar niet bevraagd wordt. Dat zijn namelijk de inactieve mensen. In de literatuurstudie wordt duidelijk gemaakt dat het belangrijk is dat het verschil in opvattingen tussen inactieve mensen en actieve mensen niet te groot mag zijn. In dit onderzoek heb ik de actieve mensen wel gesproken, namelijk initiatiefnemers en ook Statenleden. Echter, ik heb de inactieve mensen niet gesproken waardoor het onduidelijk is wat vanuit hun kant opvattingen over representativiteit en andere aanverwante thema's zijn. Dit betekent dat er een onvolledigheid in dit onderzoek zit. Dat is belangrijk om in ogeschouw te nemen.

Uiteraard zijn er ook punten die dit onderzoek uniek en sterk maken. Ten eerste is dat de rol van de *boundary spanner*. Deze personen zijn erg interessant en hebben veel ervaring met initiatieven en ook veel contact met de provincie. Hierdoor bezitten zij veel interessante informatie en zorgt dat voor rijke data. Verder is het zo dat in dit onderzoek er meerdere groepen mensen betrokken zijn. Naast de *boundary spanners* zijn dat ook de initiatiefnemers en de Statenleden waardoor er een duidelijk beeld van de opvattingen van een significante en belangrijke groep betrokkenen ontstaan is. Ten opzichte van andere kwalitatieve onderzoeken waar vaak één groep centraal staat, is dat een sterk punt. Tot slot denk ik dat het een sterk punt is dat het begrip representativiteit opgedeeld is in twee betekenissen. Aangezien het begrip een dubbele betekenis heeft, is het goed om een duidelijk

onderscheid te maken en de betrokkenen daarover te laten praten. Dat heeft geleid tot interessante uitkomsten.

Aanbevelingen

Vanuit deze studie zijn er een aantal aanbevelingen die naar voren komen die als beleid zouden kunnen dienen voor overheidsorganisaties zoals de provincie Overijssel, maar ook voor initiatieven zelf. Een eerste aanbeveling die ik zou doen is om bij initiatieven of bij een rol in een dorps/wijkraad niet te streven naar descriptieve vertegenwoordiging. Het lijkt irreëel om een afspiegeling van een buurt of wijk te krijgen bij een initiatief. Het kost namelijk veel tijd en inzet om actief te worden bij een initiatief en dat is niet voor iedereen weggelegd. Uit deze studie blijkt ook dat het soms lastig is om een bestuur of een commissie vol te krijgen waardoor iedereen die actief wil zijn, ook actief wordt. Representativiteit speelt daarin op dat moment geen rol. Daarom zou ik aanbevelen om geen descriptieve vertegenwoordiging na te streven.

In het verlengde daarvan is er een andere aanbeveling om de representativiteit te verbeteren. Als provincie, maar ook als initiatief, is het belangrijk om personen zo divers mogelijk te benaderen voor hun opvattingen en wensen. In deze studie is duidelijk geworden dat provincies, maar ook initiatieven zelfs vaak nog een eenzijdige manier hebben om mensen uit hun buurt/wijk te benaderen. Dit betekent dat er vaak dezelfde soort inspraakmogelijkheden wordt georganiseerd. Denk hierbij aan inspraakavonden, open vergaderingen of een informatieavond. Een aanbeveling zou zijn om daadwerkelijk na te streven dat mensen op een diverse manier worden benaderd. Voor jongeren werkt een online benadering veel beter omdat zij steeds meer tijd online doorbrengen. Ook zitten jonge mensen niet te wachten op een inloopspreekuur of een inspraakavond. Het is belangrijk om divers te zijn in de benadering van personen van inspraak. Ook is het belangrijk om actief mensen op te zoeken. Het zou voor ambtenaren maar ook voor initiatiefnemers goed zijn om burgers op te zoeken bijvoorbeeld bij de voetbalvereniging of bij de theatervereniging.

Een derde aanbeveling die vanuit deze studie komt is dat de provincie of gemeente duidelijker zou moeten communiceren over eventuele inspraak van burgers. In deze studie kan geconcludeerd worden dat veel betrokkenen niet overal inspraak over zouden willen hebben. Soms moet een provincie ook moeilijke beslissingen nemen voor het grotere belang. Alleen in gesprekken met betrokkenen, en voornamelijk burgers, die geven aan dat er soms chagrijn bestaat over de communicatie over de inspraak. Inwoners verwachten soms dat zij meegenomen worden in bepaalde besluiten, terwijl dat niet de insteek is vanuit de provincie of gemeente. Daarom zou ik adviseren om te werken aan communicatie over de mate van participatie die gewenst is bij bepaalde besluiten. Concreet houdt dit in dat overheidsorganisaties bij besluiten gaan bepalen in hoeverre inspraak van inwoners gewenst is. Soms willen overheidsorganisaties een beslissing nemen en wensen ze geen inspraak van de burgers en een andere keer willen ze wel graag de stem van de burgers meenemen. Het is van belang om die communicatie over de mate van inspraak te verbeteren.

Een laatste aanbeveling die vanuit deze studie gedaan kan worden is om mensen die actief willen zijn in een initiatief, een meer laagdrempelige functie te geven binnen het initiatief. In gesprekken met betrokkenen geven ze aan dat burgers bereid zijn om actief te worden in een initiatief maar een functie bij een initiatief vaak afschrikt. Initiatieven zouden moeten werken aan een laagdrempeliger instapniveau voor burgers zodat zij sneller bereid zijn om bij te dragen aan een initiatief. Het is kortom belangrijk om de toegankelijkheid van initiatieven te verbeteren. Dit kan een provincie ook stimuleren door ook eerder in gesprek te gaan met initiatieven die minder sterk georganiseerd zijn.

Vervolgonderzoek

Vanuit deze studie komen ook interessante opties voor vervolgonderzoek naar voren. In de conclusie heb ik al kort een aantal genoemd, die ik hier graag verder wil toelichten. In deze studie is duidelijk geworden dat er chagrijn bestaat vooral vanuit inwoners, maar ook vanuit Statenleden over de communicatie rondom de inspraak van burgers. Deze studie kan een startpunt zijn om die communicatie daarover verder te onderzoeken. Hierbij zou een kwantitatief beleidsonderzoek een goede optie zijn, zodat een provincie of gemeente kan leren van de uitkomsten die deze studie eventueel biedt. De participatieladder is een begrip wat in de interviews veel naar voren komt. In vervolgonderzoek zou het mooi zijn om rondom dat thema een onderzoek uit te voeren. Een goede optie zou zijn om een vragenlijst te verspreiden onder inwoners waarin ze gevraagd worden om aan te geven hoe ze de communicatie vanuit de desbetreffende overheidsorganisatie ervaren als er besluiten worden genomen. Er kan dan ook bevestigd worden of men juist meer of minder inspraak wil als er besluiten genomen worden.

Een andere opvallende conclusie die aanleiding biedt tot vervolgonderzoek is het afnemende vertrouwen en het 'afhaken' van mensen. Vanuit deze studie is duidelijk geworden dat het vertrouwen in overheidsinstanties afnemende is. Dit wordt door bijna alle betrokkenen bevestigd. Tegelijkertijd geven vooral *boundary spanners* aan dat initiatieven zoals toekomstvisies en ambitieplannen mateloos populair zijn bij dorpen en buurten. Mensen zetten zich dus blijkbaar graag in voor de omgeving. Het zou voor vervolgonderzoek interessant zijn om het verband tussen vertrouwen en afhaken verder te onderzoeken. Daarbij kan worden ingegaan op hoe het komt dat mensen ondanks afnemend vertrouwen in overheidsorganisaties wel bereid blijken zich in te zetten voor de goede zaak. Ook blijkt uit deze studie dat geïnstitutionaliseerde manieren van participatie niet zo populair zijn bij de burgers maar dat het veelal andere vormen van participatie zijn zoals toekomstvisies en dorpsambitieplannen. Het kan ook interessant zijn om onderzoek te doen naar het verschijnsel dat de institutionele manier van participatie minder populair is. Hierover zijn natuurlijk al talloze onderzoeken gedaan. Wat eventueel nog bij kan dragen aan de wetenschappelijke kennis is een onderzoek waarin duidelijk wordt waarom mensen wel bij willen dragen aan een toekomstvisie van een wijk/buurt of een dorpsambitieplan maar dat ze minder stemmen bij Provinciale Statenverkiezingen of inspreken bij een

Statenvergadering. Het zou interessant zijn om dit specifiek voor de provincie Overijssel te doen.

De derde en laatste conclusie die tot vervolgonderzoek kan leiden is het feit dat bij elke vorm van bestuurlijke vernieuwing het ertoe leidt dat dezelfde mensen vaak opnieuw hieraan bijdragen en dat het zelden leidt tot nieuwe aanwas. Uit deze studie komt wederom naar voren dat het vaak eenzelfde type mensen zijn die doen aan participatie. Ook met de Provinciale Statenverkiezingen in aantocht en het feit dat er ook een nieuw coalitieakkoord gesloten dient te worden, zou het voor de provincie Overijssel belangrijk zijn om daar goed onderzoek naar te laten doen. Met de huidige vormen blijkt het niet te werken. Voor vervolgonderzoek zou ik daarom adviseren om te kijken naar hoe verschillende soorten mensen bereikt kunnen worden in de provincie. Een goede opzet zou zijn om met verschillende inwoners in gesprek te gaan en te vragen op wat voor manier zij benaderd zouden willen worden om te participeren. Dit kan zowel door een vragenlijst uit te zetten als door een interview te houden met betrokkenen. *Boundary spanners* hadden daar al goede ideeën voor verschillende benaderingswijzes, dus ik verwacht dat het mogelijk is.

Al met al heeft deze studie laten zien dat vanuit betrokkenen vooral gedacht wordt aan de substantieve vorm van representativiteit met betrekking tot burgerinitiatieven. Een realistische aanbeveling vanuit deze studie is dat er meer aandacht moet worden besteed aan het ophalen van wensen en meningen van mensen uit een buurt zodat meer mensen zich vertegenwoordigd voelen bij bepaalde besluiten en initiatieven. Dat is veruit de belangrijkste conclusie die deze studie duidelijk heeft gemaakt. Tijd en aandacht voor de stem van de mensen in de provincie Overijssel is waar het uiteindelijk om zou moeten draaien.

Literatuurlijst

- Almond, G.A. & Verba, S. (1965). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Boston: Little Brown.
- Bakker, J., Denters, B., & Klok, P. J. (2011). Welke burger telt mee(r) in de doe-democratie. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 402-418.
- Becker, M. J., van Stokkom, B. A. M., & Eikenaar, T. (2013). Burgers als trustees. Participatie, informele vertegenwoordiging en representativiteit. *Beleid en maatschappij*, 40(1), 6-25.
- Dal Bó, E., Finan, F., Folke, O., Persson, T., & Rickne, J. (2017). Who becomes a politician?*. *The Quarterly Journal of Economics*, 132(4), 1877–1914. <https://doi.org/10.1093/qje/qjx016>
- De Graaf, L. (2007). *Gedragen beleid: een bestuurskundig onderzoek naar interactief beleid en draagvlak in de stad Utrecht*. Eburon.
- De Voogd J., & Cuperus, R. (2021). *Atlas van afgehaakt Nederland. Over buitenstaanders en gevestigden*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Fiorina, M.P. (1999). 'Extreme voices: a dark side of civic engagement'. In: T. Skocpol (red.), *Civic engagement in American democracy*, Washington: Brookings Institution Press/Russell Sage Foundation, 395-425.
- Groot, G. (2015, 3 mei). De vraag om representativiteit leidt tot de ondergang van de democratie. *Trouw*. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/nieuws/de-vraag-om-representativiteit-leidt-tot-ondergang-van-de-democratie~bea5dbcf/>
- Groot, G. (2015, 16 oktober). Niet alleen Geert Wilders vindt het parlement 'nep'. *Trouw*. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/nieuws/niet-alleen-geert-wilders-vindt-het-parlement-nep~bcaae5d6/>
- Hague, R., Harrop, M., & McCormick, J. (2019). *Comparative government and politics: an introduction* (Eleventh, Ser. Comparative government and politics). Red Globe Press.
- Hakhverdian A., & Schakel, W. (2017). *Nepparlement?: een pleidooi voor politiek hokjesdenken*. Amsterdam University Press.
- Harmsen, J. (2022a, 4 februari). Vertrouwen in de lokale overheid het sterkst gedaald aan de randen van Nederland. *Trouw*. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/binnenland/vertrouwen-in-de-lokale-overheid-het-sterkst-gedaald-aan-de-randen-van-nederland~b3fbc42d/>
- Harmsen, J. (2022b, 13 februari). Gemeenteraadsleden hebben hulp nodig maar durven daar geen geld aan uit te geven. *Trouw*. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/binnenland/gemeenteraadsleden-hebben-hulp-nodig-maar-durven-daar-geen-geld-aan-uit-te-geven~b303cf05/>
- Hennink, M. M., Hutter, I., & Bailey, A. (2020). *Qualitative research methods* (2E ed.). Sage.
- Jacquet, V. (2017). Explaining non-participation in deliberative mini-publics. *European Journal of Political Research*, 56(3), 640–659. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12195>

- Kraniotis, L. (2021, 17 februari). Schreeuwend tekort aan woningen, wat moet eraan gedaan worden? *NOS*. Geraadpleegd van: <https://nos.nl/artikel/2369109-schreeuwend-tekort-aan-woningen-wat-moet-eraan-gedaan-worden>
- Megens, N. (2022, 10 maart). Overijssel gaat met tegenzin optreden tegen biomassacentrales: ‘Complete ramp voor ons’. *De Stentor*. Geraadpleegd van: <https://www.destentor.nl/zwolle/overijssel-gaat-met-tegenzin-optreden-tegen-biomassacentrales-complete-ramp-voor-ons~a57d7dac/>
- Mügge, L. M., van der Pas, D. J., & van de Wardt, M. (2019). Representing their own? Ethnic minority women in the Dutch Parliament. *West European Politics*, 42(4), 705-727
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2019). Kennisbank Openbaar Bestuur: verkiezingen. Geraadpleegd van: <https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/verkiezingen/>
- NOS. (2021, 17 maart). Historisch lage opkomst, waarom gingen zo weinig mensen naar de stembus? Geraadpleegd van: <https://nos.nl/collectie/13894/artikel/2421544-historisch-lage-opkomst-waarom-gingen-zo-weinig-mensen-naar-de-stembus>
- NOS. (2022, 23 februari). Gemeenteraden vaak wit en mannelijk, ‘druk om te veranderen mist in lokale politiek’. Geraadpleegd van: <https://nos.nl/collectie/13894/artikel/2418535-gemeenteraden-vaak-wit-en-mannelijk-druk-om-te-veranderen-mist-in-lokale-politiek>
- Pitkin, H. F. (1967). *The concept of representation*. University of California Press.
- Provincie Overijssel. (2019). Samen bouwen aan Overijssel. Coalitieakkoord 2019-2023. Geraadpleegd van: <https://www.overijssel.nl/bestuur/gedeputeerde-staten/coalitieakkoord/>
- RTV Oost. (2022, 13 oktober). Overijssel moet dit jaar nog plek vinden voor 42.300 woningen. Geraadpleegd van: <https://www.rtvoost.nl/nieuws/2151902/overijssel-moet-dit-jaar-nog-plek-vinden-voor-42300-woningen>
- Schakel, W., & van der Pas, D. (2021a). Degrees of influence: Educational inequality in policy representation. *European Journal of Political Research*, 60(2), 418-437.
- Schakel, W. & van der Pas, D. (2021b, 9 maart). Slechte afspiegeling is onderdeel van grotere politieke ongelijkheid. *Sociale vraagstukken*. Geraadpleegd van: <https://www.socialevraagstukken.nl/slechte-afspiegeling-is-onderdeel-van-grotere-politieke-ongelijkheid/>
- Schlozman, K. L., Brady, H. E., & Verba, S. (2018). *Unequal and unrepresented: political inequality and the people's voice in the new gilded age*. Princeton University Press.
- Schumpeter, J. A. (1976). *Capitalism, socialism and democracy*. Allen and Unwin.
- Tonkens, E., & Duyvendak, J.W. (2015, 17 januari). Graag meer empirische en minder eufore kijk op burgerinitiatieven. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd van: <https://www.socialevraagstukken.nl/graaag-meer-empirische-en-minder-eufore-kijk-op-burgerinitiatieven/>

- Tonkens, E., Trappenburg, M., Hurenkamp, M., & Schmidt, J. (2015). *Montessori democratie*. Amsterdam University Press.
- Ultee, W., Arts, W. A., & Flap, H. D. (2003). *Sociologie: vragen, uitspraken, bevindingen* (3e [herz.] dr). Nijhoff.
- Van Dale. (z.d.). Representatief. In *Van Dale*. Geraadpleegd van: <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/representatief#.YIPVanpNfb0>
- Van der Hout, E., Lucardie, A., Marchand, A., Voerman, G., & van der Woude, W. (2007). *Representatie, fractiediscipline en financiering. Drie onderzoeken rondom het advies over een nieuw kiesstelsel*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Van der Meer, T., & Dekker, P. (2011). Politieke participatie. In *Respect man! Tolerantie, solidariteit en andere moderne waarden* (pp. 211-226). Celsus.
- Van der Meer, T. (2016a). De lokale democratie en het probleem van participatieve ongelijkheid. *Mens & Maatschappij*, 91(4), 357-380.
- Van der Meer, T. (2016b). Legitimiteit en politieke steun. *Democratie dichterbij: lokaal Kiezersonderzoek 2016*, 12-23.
- Van der Meer, T. (2018a, 25 juni). Afspiegeling en competentie hoeven elkaar in de politiek niet te bijten. *Stuk Rood Vlees*. Geraadpleegd van: <https://stukroodvlees.nl/afspiegeling-en-competentie-hoeven-elkaar-in-de-politiek-niet-te-bijten/>
- Van der Meer, T. (2018b, 24 september). De participatie-elite en de participatieparadox. *Stuk Rood Vlees*. Geraadpleegd van: <https://stukroodvlees.nl/de-participatie-elite-en-de-participatieparadox/>
- Van Meerkerk, I., & Edelenbos, J. (2018). *Boundary spanners in public management and governance: An interdisciplinary assessment*. Edward Elgar Publishing.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Verba, S. (1996). The citizen as respondent: sample surveys and American democracy presidential address, American Political Science Association, 1995. *The American Political Science Review*, 90(1), 1-7.
- Visser, M. (2021, 1 november). Het vertrouwen in de overheid is tot een dieptepunt gedaald. *Trouw*. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/binnenland/het-vertrouwen-in-de-overheid-is-tot-een-dieptepunt-gedaald~b4d9f392/>
- Woerdman, E. (2013). *Politiek en politicologie* (4de editie). Noordhoff. Groningen.

Bijlagen

Bijlage 1 bevat het interviewschema. Hiermee kon ik het semigestructureerde interview met mijn participanten houden. Dit is een algemeen interviewschema. In de interviews zijn er soms ook andere vragen gesteld en zijn niet alle vragen uit dit interviewschema gesteld.

Bijlage 2 bevat het codeboek. Door middel van codes is de data geanalyseerd en zodoende kan er een beeld geschetst worden van de resultaten. In de methoden is toelichting gegeven over het codeboek en hoe deze tot stand is gekomen.

Bijlage 1: Interviewschema

Introductie

Goedendag, ik ben Floran en ik ben blij dat u mee wil werken aan dit onderzoek. Ik vraag u ter bevestiging op de opname of u het goed vindt dat ik dit interview met u uitvoer met de informatie die ik u gegeven heb. Ik ben Floran de Witte en ik doe de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Voor mijn masterscriptie doe ik onderzoek naar representativiteit in de lokale democratie. Aan de hand van interviews probeer ik daar vervolgens een beeld van te schetsen.

Alles wat hier verteld wordt, is vertrouwelijk en anoniem en wordt enkel voor dit onderzoek gebruikt. Deze opname zal enkel beluisterd worden door mijzelf zodat ik het interview kan transcriberen en analyseren. De opname zal daarna vernietigd worden. De transcripten zullen enkel door mij ingezien worden. U mag uiteraard de transcripten inzien als u dat wenst. Uw gegevens zullen anoniem verwerkt worden en eventuele resultaten zullen niet naar u te herleiden zijn. Op elk gewenst moment mag u dit interview stoppen. Ook mag u uw toestemming om mee te werken aan dit onderzoek te allen tijde intrekken. Heb ik u in voldoende mate uitgelegd wat het onderzoek inhoudt? Heeft u verder nog vragen of opmerkingen?

Achtergrondinformatie

Wat is uw leeftijd?

Wat is uw precieze functie?

Wat is uw opleidingsniveau?

Openingsvragen

Kunt u mij iets vertellen over uw werkzaamheden als (functie)? Wat u allemaal doet
Probes: veel werkervaring/net nieuw, verfrissend/degelijk

Wat is uw motivatie bij het uitvoeren van deze taken?

Probes: iets willen bijdragen, gewoon een baan, zelf dingen willen aanpakken

Inhoudelijke vragen over participatie en vertrouwen

Wat is uw perceptie over politieke participatie van burgers in Overijssel?

Probes: vindt u hoe meer participatie hoe beter? Bent u voorstander van meer mogelijkheden om te participeren? Is er een max aan participatie? Voelt u u bedreigd in uw functie? Is alleen stemmen genoeg? Genoeg mogelijkheden?

Hoe denkt u over het geval dat er steeds meer mensen afhaken bij de politiek?

Probes: lage opkomst bij gemeenteraad en provinciale verkiezingen. Steeds meer proteststemmen. Mensen die loopje nemen met de feiten, anti-democratische partijen stemmen

Hoe denkt u over het afnemende vertrouwen van burgers in de overheid(sorganisaties)?

Probes: Wat is uw rol daarin? Wat zijn volgens u oorzaken daarvan? Wat zou er beter kunnen denkt u? Merkt u iets daarvan?

Dan wil u nu graag wat vragen stellen over burgerinitiatieven/burgerraden/right to challenge

Kunt u mij iets vertellen over uw ervaringen met burgerinitiatieven, burgerraden/ *right to challenge*?

Probes: veel werk, leuk/nodig, goede/slechte samenwerking, ondankbaar

Wat zijn uw gedachten over de kwaliteit en de hoeveelheid burgerinitiatieven?

Probes: Moet het meer gestimuleerd worden? Vaak dezelfde soort mensen?

In hoeverre denkt u dat dat (een nader te noemen initiatief) zoals steun/draagvlak had bij een groot deel van de burgers in de buurt?

Probes: Waar baseert u dat op? Wat kan er beter? Wat gaat er goed? Wat is het verschil tussen draagvlak en representativiteit? zelf een voorbeeld laten noemen.

Waar denkt u aan bij het woord *representativiteit*?

Probes: descriptief, substantief? Denkt u hier vaak over na in uw werk? Speelt het een grote rol?

Hoe denkt u over het belang afspiegeling van de buurt of de wijk bij een burgerinitiatief/burgerraad?

Probes: Wel belangrijk, moet van (organisatie), intrinsiek ook belangrijk, het is een voorwaarde, inhoud voorop? Waarom vindt u dit eigenlijk belangrijk? Is draagvlak voldoende volgens u bij een burgerinitiatief of burgerraad? Is kwaliteit niet belangrijker?

Hoe wordt er in uw fractie of bij u als persoon nagedacht over representativiteit bij de provinciale staten?

Probes: diverse kieslijst, speelt geen rol, kwaliteit staat voorop, moeilijk om überhaupt raadsleden te vinden? Zou u de Provinciale Staten als representatief omschrijven?

In hoeverre hamert u als (functie) (bijv. procesbegeleider) erop dat er een afspiegeling van de buurt/wijk is bij een buurtraad of buurtinitiatief?

Probes: kwaliteit belangrijker, inhoud is leidend, afspiegeling op nr.1

In hoeverre heeft u het idee dat er bij de burgerraden of voortrekkers van een burgerinitiatief het idee van representativiteit van belang wordt geacht?

Probes: inhoud belangrijker, mondige/kritische burgers, machtswellust? Hoe gaat u daar mee om? Vaak zelfde soort mensen

Wat zijn uw ervaringen hoe de provincie Overijssel/gemeente .... omgaat met burgerinitiatieven/burgerraden/ Right to Challenge?

Probes: goed/slecht, juridisch lastig, mensen haken af, weinig positief, afwachtend

Wat zijn eisen die de provincie Overijssel/ gemeente .... stelt bij burgerraden/burgerinitiatieven/right to challenge?

Probes: kwalitatief, voldoende draagvlak, representativiteit, genoeg eisen/te weinig

Hoe ziet u uw eigen rol bij in het proces bij burgerinitiatieven/burgerraden?

Probes: groot, klein.

Hoe ziet u de rol van de gemeenteraad/**Provinciale Staten** bij burgerinitiatieven/ buurt-wijkraden?

Probes: grote rol, kleine rol, veel bemoeienis, weinig bemoeienis

Wat vindt u van de toegankelijkheid bij burgerinitiatieven in de lokale democratie?

Probes: ambtenaar taalgebruik, rekening houdend met tijd/plaats, erg juridisch

Wat zijn uw ervaringen met eventuele verschillen in inzicht is tussen de voortrekkers in dit initiatief/buurt-wijk raad en de inactieve burgers uit de wijk?

Probes: groot/weinig verschil, weinig inzicht erin, overeenkomstig

Afsluitende vragen

Wat zijn uw wensen met betrekking tot initiatieven in de lokale democratie?

Probes: meer mensen meedoen, betere afstemming met gemeente/provincie, meer kwaliteit

Wat zou de provincie Overijssel anders kunnen doen om een hogere representativiteit te bereiken?

Probes: het gaat goed zo, andere initiatieven naar voren brengen, toegankelijkheid verbeteren, loten, onmogelijk

Bijlage 2: Codeboek

Hieronder is het codeboek te zien waarop de resultaten in dit onderzoek gebaseerd zijn. Per code is er aangegeven bij welk thema deze code het beste past, er wordt een omschrijving van de code gegeven en een voorbeeld uit de data genoemd. Dit codeboek is opgesteld aan de hand van de thema's die zijn besproken in de interviews. De codes zijn op alfabetische volgorde genoteerd.

Thema	Code	Omschrijving	Voorbeeld uit de data
Vertrouwen en afhaken	Afhaken burgers	De participant geeft aan dat een burger wel/niet afhaakt bij het participeren	Je ziet al die vlaggen ondersteboven hangen en we zien dat de stembussen langzaam naar beneden gaan. Je ziet steeds meer versplintering in het politieke landschap dus mensen zijn allemaal op zoek naar hun eigen dingetje.
Vertrouwen en afhaken	Afnemende vertrouwen	De participant geeft aan dat er wel of geen afnemend vertrouwen in de politiek is	Nou ik heb wel zorgen over het vertrouwen tussen de politiek en de burgers
Representativiteit	Afspiegeling	De participant geeft aan dat hij wel/geen belang ziet in afspiegeling van een bestuur	(...) waarom zou je een afspiegeling van een wijk moeten hebben, een wijk moet juist een beetje divers zijn denk ik. En ik heb net aangegeven die 1,1 miljoen inwoners in Overijssel zijn allemaal anders, dat is een wijk ook
Representativiteit/burger initiatieven	Draagvlak	De participant geeft zijn gedachten weer over draagvlak bij burgerinitiatieven	Draagvlak is denk ik belangrijk. Het is niet iedereen gegeven om dat in een bestuursfunctie te doen dus dat dat een afspiegeling kan zijn dat is al heel moeilijk maar ik vind draagvlak vind ik wel belangrijk. Niet altijd doorslaggevend overigens.
Burgerinitiatieven	Eisen burgerinitiatieven	Participant geeft aan welke eisen er aan burgerinitiatieven wel of niet zouden moeten zijn.	Nee de samenstelling heb ik geen inspraak op of zeggenschap over. We hebben vrijheid van vereniging hé. Dat is een hoog goed. Daar moeten we niet aanzitten.
Burgerinitiatieven	Ervaring met burgerinitiatieven	De participant omschrijft zijn of haar ervaringen met burgerinitiatieven vanuit zijn of haar functie	Ja dat spat alle kanten op. Dat is absoluut in die wereld spat het alle kanten op een daar moet de systeemwereld zich nog toe verhouden.
Politieke participatie	Keuze voor de staten	Participant geeft aan waarom hij voor de	En wat ik leuk vind aan de provinciale politiek is dat je

		Provinciale Staten heeft gekozen	te maken hebt met maatschappelijke organisaties. Je kijkt op een wat abstracter niveau naar de thematiek en je hebt te maken met en de gemeente en met het rijk, bij tijd en wijle met Europa maar je hebt ook gewoon met inwoners te maken die zich collectief ergens boos over maken of druk om maken of graag iets willen.
Politieke participatie	Legitimiteit	Participant geeft aan in hoeverre iemand legitiem is om een bepaalde beslissing te nemen	Volgens ons staatsrecht zijn ze legitiem genoeg om dat te doen en dat vind ik ook belangrijk dat we die basis houden. Maar ik vind wel dat ze hun uiterste best moeten doen om er wat meer van te maken.
Representativiteit	Macht belangenorganisaties	Participant geeft zijn/haar mening over de inspraak van belangenorganisaties in de politiek	Maar ik vind het jammer dat te veel partijen zijn die zeg maar eigenlijk over onze gemeenschap gaan. Dat is niet alleen politiek. Dat zijn ook belangenorganisaties: natuurmomenten, Staatsbosbeheer, waterschap, Vitens, allemaal hebben ze plannen, allemaal hebben ze ideeën.
Politieke participatie	Manier van burgerparticipatie	Participant geeft zijn/haar gedachten weer over de manier waarop burgers moeten kunnen participeren	Soms moet je het opleggen maar ik ben heel erg voor <i>top down, middle up</i> . Dat daar een balans is. Wat ik ook net zei de balans tussen bewoners, ondernemers en overheid, die moet er zijn. De ene keer moet je gewoon zeggen van zo gaan we het doen, niet zeuren. Het is misschien voor jullie minder leuk dan voor de ander maar het moet gewoon zo, anders komen we niet een stap verder. En een andere keer laat je dat gewoon los.
Politieke participatie/burgerinitiatieven	Manier van inspraak burgers	Participant geeft zijn/haar gedachten over de manier waarop burgers zouden moeten kunnen hebben in bestuurlijke processen	Waar wij ondertussen best goed in zijn geworden is hoe we mensen informeren. We weten best wel goed hoe we een nette brief moet opstellen, hoe je een folder moet sturen of een berichtje

			in de krant. Maar dat is allemaal eenrichtingsverkeer. Heel vaak op het moment dat je op dat stadium bent is het besluit al genomen. En volgens mij wil je naar de situatie toe waarbij je eerst in gesprek gaat van hé welke opties zijn er allemaal en vanuit dat gesprek gaat zoeken van hoe gaan we dit dan oplossen.
Burgerinitiatieven	Mening over burgerinitiatieven	Participant geeft zijn/haar mening over burgerinitiatieven	Die zijn zeer belangrijk. Wij zien diversie coöperaties. Er zijn op dit moment 110 initiatieven in Overijssel, een van de provincies met de meeste initiatieven op dat gebied. En die zijn zeer waardevol.
Politieke participatie	Mening over politieke participatie	Participant geeft zijn/haar mening over politieke participatie van burgers	Maar eerlijk wat vind jij heel belangrijk in Den Haag, of in Noord-Holland of aan de zee. Wat heb jij daar voor last van of plezier van of... dus zo denk ik dan van ja weet je dat wil niet zeggen dat het niet belangrijk is, maar voor mij als mens in het hier en nu is het niet belangrijk
-	Motivatie	Participant geeft aan wat zijn/haar motivatie is voor de werkzaamheden die zij doen	Als jongetje m'n eigen weg willen vinden. Ik denk dat dat diep in mij zit, ik wil m'n eigen weg en ik wil ruimte krijgen voor mijn eigen weg
Burgerinitiatieven	Organisatievorm	De organisatievorm van de initiatiefnemer	Het is een stichting.
Representativiteit	Overweging samenstelling kieslijst	Participant geeft aan wat de overwegingen zijn bij het maken van de kieslijst voor de Provinciale Staten	We moeten zoeken naar een soort van balans. Dat je balans in een lijst doet vind ik op zich wel goed.
Politieke participatie	Participatie reden	De participant geeft aan wat de reden voor burgers kan zijn om te participeren	Dus dan is de kunst, word ik op mijn intrinsieke motivatie geraakt voor hetgeen waar de coöperatie mee bezig is, of waar ze mijn belangen voor dienen. En als het iets is mijn directe leefomgeving, ja ik wil ook lid worden van de coöperatie
Politieke participatie	Participatieladder	Participant geeft uitleg over de participatieladder en het belang daarvan	En daarom is het ook heel belangrijk van, als je participatie geeft, dan moet je eigenlijk aangeven van wat zijn nou de kaders

			waarbinnen die participatie plaats kan vinden
	Relatie provincie burger	De participant geeft de relatie weer tussen de provincie en de burger	Ik zie mezelf meer als politiek... we hebben het hier meer breed over waar het heen moet in Overijssel en welke beslissingen we daarvoor moeten nemen. En per gebied, dat laat ik dan liever aan de ambtenaren over aan de hand van de kaders die wij meegeven, daar hoeven wij niet per vierkante meter te beslissen, daar gaan wij niet over.
Representativiteit	Representativiteit	De participant geeft zijn wensen/gedachten over het begrip representativiteit en aanverwante begrippen	De grap is dat we 1,1 miljoen Overijsselaars zijn, en daar is er geen één hetzelfde, dat beloof ik je. Maar dan ook echt geen één. Dus het is heel moeilijk om te zeggen van ik ben representatief voor de hele Overijsselse bevolking. Dat kan niet.
Burgerinitiatieven	Rol boundary spanner	Participant geeft aan wat de rol is van een <i>boundary spanner</i> in het proces van burgerinitiatieven.	En het is heel fijn om als buitenstaander even ergens binnen te komen, mensen even te kunnen enthousiasmeren, even anders te laten kijken en dan weer naar de volgende te gaan.
Burgerinitiatieven	Rol provincie/gemeente bij burgerinitiatieven	Participant geeft aan welke rol de provincie zou moeten spelen in het proces van burgerinitiatieven	Maar als het nu gaat om coöperaties, dat zou ik wel willen dat dat verdriedubbelt omdat dat de cohesie en de betrokkenheid met de omgeving gaat toenemen. Maar goed daar zit je dus met die voorwaarden die ik noemde van een trekker, geld, kunde en de nazorg. En daar zou de provincie een actievere rol in kunnen spelen.
Burgerinitiatieven	Rol statenlid bij initiatieven	Participant geeft aan wat de rol van een individueel statenlid zou kunnen zijn in het proces van burgerinitiatieven	Want je kunt er van alles over lezen en je kunt er van allerlei dingen over denken maar ga ernaartoe en hoor van de inwoners wat ze nodig hebben en dat je weet waar het over gaat.
Politieke participatie/burgerinitiatieven	Te weinig mensen	Participant geeft aan dat er te weinig mensen zijn om	Dat is het probleem, dat met name wijkraden die hebben

		burgerinitiatieven verder te brengen	moeilijk, is heel moeilijk om mensen te krijgen.
Burgerinitiatieven	Toegankelijkheid burgerinitiatieven	Participant geeft aan hoe toegankelijk hij/zij burgerinitiatieven vindt	Ja daar moet je eigenlijk daar zijn, waar zij zijn. En dan willen ze best wel met je praten hoor. Dus haal het dan maar op. Ga dan niet ergens staan en vraag kom het me brengen, maar ga het ophalen, daar waar ze toch al zijn. Dat is denk ik de toekomst
Politieke participatie	Toegankelijkheid provinciale staten	Participant geeft aan hoe toegankelijk hij/zij de provinciale staten vindt voor de burger	Ja, maar wij als Staten ook. Op dit moment is de enige manier waarop je in kunt spreken is dat je fysiek aanwezig bent, in de zaal achter de microfoon zit en vijf minuten je woord kan doen. Dat is op dit moment de enige manier. Verder kan je natuurlijk wel gewoon een mail sturen naar Statenleden, dat kan allemaal wel (...) Misschien moeten we toch maar eens na ga denken over wat voor andere opties er mogelijk zouden zijn. Dat we ons nog iets meer openstellen voor meer mensen.
Representativiteit	Usual suspects	De participant geeft zijn/haar opvattingen over het punt dat vaak dezelfde mensen betrokken bij burgerinitiatieven of andersoortige politieke participatie	Als ik bijvoorbeeld... doe ik meer uit mijn eigen ervaringen als ik dan zelf kijk in mijn eigen dorp dan zie ik altijd dezelfde bekende koppen. Ja, dus het zal ook heus wel...
Representativiteit	Verbetermethode representativiteit	De participant geeft aan wat er verbeterd zou kunnen worden in het proces van burgerinitiatieven om een grotere representativiteit te bereiken	Nieuwe instrumenten inzetten: burgerberaden, klankborden, jongerenparticipatie, bestuurders die veel meer naar buiten gaan en dus gewoon actief opzoeken, ambtenaren die veel nadrukkelijker naar buiten gaan om betrokkenheid te hebben met wat er in de samenleving gebeurt zou ik volstrekt logisch vinden. Dat kan echt sterker.
Politieke participatie	Wensen	Participant geeft zijn/haar wensen aan over politieke	Ik zou graag meer burgerinitiatieven willen zien. Ik vind het heel

		participatie van burgers in Overijssel	belangrijk dat burgers laten horen wat ze willen, waar ze voor staan.
-	Werkzaamheden participant	De participant omschrijft zijn of haar werkzaamheden van zijn of haar functie	Ja, werkzaamheden als Statenlid zijn eigenlijk drieledig. De belangrijkste is ik ben volksvertegenwoordiger, dat zie ik ook als de belangrijkste taak. De tweede taak eigenlijk opgelegd daardoor is kaderstellend dus je geeft opdrachten aan het Gedeputeerde Staten wat ze moeten doen en de derde laatste taak is de controlerende taak. Dat is voornamelijk kijken of ze ook uitvoeren wat ze beloofd hebben.